

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Papež František jako morální podnikatel
v mezinárodních vztazích**

Veronika Šrůmová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Papež František jako morální podnikatel
v mezinárodních vztazích**

Veronika Šrůmová

Vedoucí práce:

PhDr. Ondřej Stulík, PhD.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Na tomto místě bych velice ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Ondřeji Stulíkovi, Ph.D. za čas, který vedení mé práce věnoval a za cenné rady a připomínky, které přispěly k výsledné podobě předkládané práce.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	KATOLICKÁ SOCIÁLNÍ NAUKA	3
2.1.	Charakteristika sociální nauky církve	3
2.2.	Vývoj nauky	4
3	TEORETICKÝ A METODOLOGICKÝ RÁMEC	8
3.1.	Morální podnikání	8
3.2.	Kontextuální analýza (a její aplikace)	10
4	JORGE MARIO BERGOGLIO	13
4.1.	Život a působení Františka před zvolením	14
4.2.	Konkláve v březnu 2013	16
4.3.	Výzvy pro papeže Františka po zvolení	17
4.3.1.	Reforma vatikánské kurie	17
4.3.2.	Boj s pedofilii v církvi	18
4.3.3.	Katolická demografie a její význam	19
4.3.4.	Mezináboženský dialog	20
4.4.	Františkovy myšlenkové vzkazy a poselství	21
4.4.1.	Poselství církvi	21
4.4.2.	Služba chudým	24
4.4.3.	Kultura setkávání	26
5	FRANTIŠKŮV VLIV VE SVĚTĚ	29
5.1.	„Twiplomacie“	30
5.2.	Promluva v Evropském parlamentu	32
5.3.	Účast v mezináboženském dialogu	37
5.4.	Vztahy s USA	40
6	ZÁVĚR	43
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	46
7.1.	Literatura	46
7.2.	Internetové zdroje	47
8	RESUMÉ	56
9	POZNÁMKY	57

1 ÚVOD

Předmětem předkládané bakalářské práce je interpretace a analýza promluvy papeže Františka a způsob šíření jeho politiky ve vztahu k jeho pozici jako morálního podnikatele. 13. března 2013 ho jako 266. papeže zvolilo konkláve v Sixtinské kapli v Římě. Vystřídal tak svého předchůdce Josefa Ratzingera/Benedikta XVI., který na svůj post svatého otce rezignoval. To se stalo podruhé v historii církve. Bergoglio si za svého patrona zvolil sv. Františka z Assisi a převzal tak jeho jméno, které si ještě žádný papež nevybral. Ojedinelé je i to, že František se stal vůbec prvním papežem pocházejícím z jezuitského řádu, čili Tovaryšstva Ježíšova.

Jako cíl práce jsem si určila analyzovat Františkovy stěžejní myšlenky a poselství, které jsou určeny nejen pro stoupence katolické církve, resp. křesťanského náboženství, ale všem nehledě na národnost, rasovou příslušnost, věk či náboženské přesvědčení. Především se budu věnovat rozboru papežových projevů (jejich přepisu) a jeho písemných sdělení. Proto se hlavní metodou práce stala kontextuální analýza. Tato metoda se zaměřuje na interpretaci idejí skrývajících se v textu (McTavish-Pirro 1990: 250) a pro výkladové studie se přímo nabízí. Nejdůležitější součástí empirického korpusu tedy budou homilie¹, promluvy a různé vzkazy svatého otce Františka. Čerpala jsem z tištěných publikací, které již stihly být od zvolení papeže vydány, a často jsem využila informace ze zahraničního zpravodajství.

Pokud se zde budu zabývat katolickou církví a jejím duchovním vůdcem, musí má práce začít krátkým úvodem do sociálního učení církve. Je třeba již na tomto místě poznamenat, že v průběhu dvacátého století došlo v sociálním učení ke změně; zásadním zlomem byla šedesátá léta minulého století a II. Vatikánský koncil (Fiala-Hanuš-Vybíral 2004: 12), jenž považuji za stěžejní událost, která ovlivnila myšlení budoucích papežů, ba dokonce i charakter katolické církve. V této kapitole se krátce

¹ Jde o jiný výraz pro kázání během eucharistické bohoslužby.

zmíním o nejvýznamnějších papežských encyklikách sepsaných v průběhu dvacátého století a poukážu na případné proměny v čase a poslání těchto dokumentů.

Následuje kapitola zabývající se tzv. morálním podnikáním (*moral entrepreneurship*). Spojení pojmu morální podnikatel a postavy otce Františka se nabízí, protože charakteristika činnosti morálních podnikatelů se víceméně shoduje s aktivitami otce Františka. Ráda bych nejprve vysvětlila význam tohoto fenoménu a v dalších částech práce se ho pokusím aplikovat na postavu papeže Františka. Druhou důležitou částí této kapitoly je úvod do metodologie mé bakalářské práce. Hlavním nástrojem analýzy se stala již zmíněná kontextuální analýza, jíž jsem použila k rozboru textu Františkových promluv a výroků.

Ústřední kapitolou bude text pojednávající o postavě Jorge Maria Bergoglia a jeho politice v rámci mezinárodních vztahů s použitím výše zmíněné metody. Krátce se budu věnovat jeho životu do zvolení a nejvíce dvouletému působení ve funkci svatého otce. Budu se snažit analyzovat jeho dosavadní kroky a činy, hlavní myšlenky a poselství, postoje vůči církvi, věřícím i nevěřícím, okolnímu světu či globálním problémům a jeho specifický způsob šíření evangelia. Mým analytickým předpokladem je, že jako nejvyšší duchovní vůdce katolické církve má nepopiratelný vliv na struktury i současný charakter církve. Pokusím se zjistit, zda a do jaké míry ovlivňuje různé aktéry v mezinárodních vztazích.

Závěr mé bakalářské práce bude obsahovat odpovědi na stanovené otázky: jakým způsobem se svatý otec zapojuje do mezinárodní politiky v roli morálního podnikatele a jak ji ovlivňuje, jaká myšlenková poselství plynou z Františkových promluv, a doplňková otázka zní, zda se jeho vzkazy a myšlenky liší od posledních vůdců katolické církve. Další složkou závěru bude mé zhodnocení a sumarizace důležitých poznatků, které jsem získala studiem jednotlivých pramenů a literatury týkající se osoby otce Františka.

2 KATOLICKÁ SOCIÁLNÍ NAUKA

Následující kapitolu považuji za nezbytný úvod do tématu této práce. Její rámec je logicky ohraničen a obsah omezen: nejprve jsem se zabývala charakteristikou a dále vývojem katolické sociální nauky. V této kapitole jsem se zmínila o stěžejních papežských encyklikách v průběhu dvacátého století. Podrobněji jsem se věnovala sociálním encyklikám Jana Pavla II. a zmínila jsem zatím jedinou encykliku papeže Františka *Lumen Fidei*² (Světlo víry). Právě encyklika „*jsou normativním, autoritativním a inspirativním dokumentem pro celou oblast katolické sociální nauky*“ (Fiala-Hanuš-Vybíral 2004: 10). Tato část je stručná a nikterak vyčerpávající. Považuji za důležité tímto úvodem začít, abychom si mohli současnou sociální nauku církve zasadit do historického kontextu a zhodnotit její vývoj.

2.1. Charakteristika sociální nauky církve

Katolická sociální nauka neboli sociální učení církve je integrální součástí křesťanské nauky o člověku. Neposkytuje neměnný soubor věčných pravd, nýbrž svědectví založené na poznávání a reflektování výzev určitého období lidských dějin, ve kterém se lidé konfrontují s konkrétními problémy. Katolické sociální učení je ústředním prvkem katolické víry a jeho kořeny sahají do dob hebrejských proroků (Catholic Social Teaching 2015). Zakládá se na životě a slovu Ježíše Krista, který se identifikoval s chudými a opuštěnými (viz Mt 25, 45). Právě na službě chudým a potřebným je založena celá křesťanská nauka.

S důrazem na přednostní rozhodování ve prospěch chudých je spojen princip univerzálního určení statků, doprovázený existencí soukromého vlastnictví. Nicméně je nutno podotknout, že právo na soukromé vlastnictví nemůže být podle sociální nauky církve vnímáno jako absolutní a nedotknutelné (Lev XIII. 1891). S tím souvisí princip kolektivního dobra, které vychází z důstojnosti a rovnosti všech lidí. Církev vybízí k uznání sociální funkce soukromého vlastnictví a to s poukazem na nezadatelné

² Autorství patří současnému papeži Františkovi, ale i emeritnímu papeži Benediktu XVI. Ten encykliku započal a František ji dokončil.

nároky společného dobra. Vedle soukromého vlastnictví existuje i praxe komunitního vlastnictví (Paul VI. 1965: 69).

Nikoliv nevýznamnou složkou zásad katolické sociální nauky je princip subsidiarity. Na základě této zásady všechny společnosti vyššího řádu mají vůči nižším společnostem zaujímat postoj služby (subsidium), ochrany a podpory. Díky tomu mohou zprostředkující složky plnit ty úkoly, které jim přísluší. Tato zásada vyplývá z toho, že každá osoba, rodina a zprostředkující společnost má něco originálního, co může nabídnout celé společnosti (Pius XI. 1931: 58). Důsledkem principu subsidiarity se stává princip občanské participace, jenž tvoří jeden z pilířů demokratického uspořádání společnosti. Participace je hluboce doporučená a všichni by ji měli vykonávat vědomě, odpovědně a s ohledem na již zmíněné kolektivní dobro. Je důležitá ve světě práce a v ekonomice, v médiích, kultuře a především ve společenském životě a v politice (John XXIII. 1963: 73-74). Z odkazu Bible a Ježíše Krista vyplývá princip solidarity. Solidarita poukazuje na společenskou povahu člověka, rovnost všech lidí v jejich důstojnosti i rovnost před právem. Přesto na celém světě přetrvává, a naopak se prohlubuje obrovský nepoměr mezi bohatými a chudými zeměmi, zesilovaný různými formami vykořisťování, útlaku a korupce. Proto proces rostoucí vzájemné závislosti jednotlivců i národů (globalizace) musí být doprovázen stejně intenzivním nasazením na úrovni etické. Církev zdůrazňuje, že existují těsné vazby mezi solidaritou a společným dobrem, solidaritou a univerzálním určením statků, solidaritou a rovností lidí a národů, solidaritou a mírem ve světě (John Paul II. 1987: 39).

2.2. Vývoj nauky

Již ve středověku se učitelé římskokatolické církve vyslovovali k sociálním otázkám, konkrétně ve scholastice (představitelem vrcholného proudu je např. Tomáš Akvinský), ovšem za opravdový počátek katolické sociální nauky je považován konec

devatenáctého století a encyklika *Rerum novarum*³ papeže Lva XIII. sepsaná v roce 1891. Tehdejší papež se zabýval tehdejšími společenskými problémy, především tzv. dělnickou otázkou a proto je tato encyklika považována za reakci na sociální napětí v devatenáctém století a je kritikem dvou konkurenčních myšlenkových směrů – liberalismu a socialismu (Fiala-Hanuš-Vybíral 2004: 11).

Do církevního řádu patří nejen papežem vydané okružní listy (encyklyky), ale i různá prohlášení církevního úřadu závazného či doporučujícího charakteru vydaná koncilem nebo biskupy (v rámci diecéze⁴). Právě listy psané biskupy často reflektují aktuální problémy v konkrétní oblasti a mohou navrhnout jejich řešení. „Z církevní sociální nauky potom vyrůstá širěji pojatá katolická sociální nauka založená na poznatcích z oblasti ekonomických, humanitních a sociálních věd. Jde zpravidla o spojení morální teologie a sociální filozofie, přičemž sociální nauka (i v úzce církevním pojetí) je od svého vzniku svázána s křesťanskou antropologií...“ (Fiala-Hanuš-Vybíral 2004: 11).

Nicméně na konci devatenáctého století v době vzniku encyklyky *Rerum novarum* se katolická sociální nauka vztahovala pouze na křesťanskou praxi a život věřících, kterým byla prohlášení adresována. Institucionalizovanou formou politického katolicismu byl rozvoj a vznik katolických zájmových skupin a politických stran, jenž byl inspirován právě první encyklikou. Druhá encyklika⁵ z roku 1931 bývá některými považována spíše za návrat ke stavovským koncepcím a ústup od „sociálního realismu“ první encyklyky (Fiala-Hanuš-Vybíral 2004: 12), nicméně tento dokument systematictěji pojednává o křesťanském učení ve společnosti. Jako předchozí list kritizuje kapitalismus i socialismus a navrhuje třetí cestu, jíž by mohla být zvýšená spolupráce

³ Encyklika se staví k řešení dělnické otázky na úrovni církve, státu a svépomocných organizací. Je požadována spoluzodpovědnost od všech účastníků hospodářského procesu a péče o chudé (Leo XIII. (1891). *Rerum novarum* (http://w2.vatican.va/content/leo-xiii/en/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_15051891_rerum-novarum.html, 4. 2. 2015).

⁴ Diecézí se rozumí správní obvod pod působností biskupa, též se jí říká „místní církev“, čili společenství věřících křesťanů pod vedením duchovního vůdce, tj. biskupa (Katolická církev v ČR, <http://www.cirkev.cz/cirkev-v-cr/dieceze-v-cr/>).

⁵ Jmenuje se *Quadragesimo anno* a jejím autorem je papež Pius XI.

mezi zaměstnanci a zaměstnavateli (čímž podporuje existenci odborů). Nicméně je důležité poznamenat, že se nejedná o „třetí cestu“ v kontextu ideologie (Davies 2015). Dále definuje princip subsidiarity, v jejímž rámci by se stát i církve měly angažovat na co nejnižší úrovni, ovšem bez vměšování do soukromých záležitostí občanů (Pius XI. 1931: 58). Tato encyklika reflektuje svět poznamenaný hospodářskou krizí, ve kterém narůstá vliv totalitních a autoritářských režimů.

Historicky nejdůležitější změnou v sociálním učení církve je jednoznačně pastorální konstituce II. Vatikánského koncilu sepsaná tehdejší papežem Janem XXIII., ve kterém zasedali biskupové mezi léty 1962-1965. Tento koncil nedefinoval žádná nová dogmata ani nauky. Kromě zásadní změny charakteru liturgie v katolické církvi bylo cílem koncilu reagovat na aktuální problémy doby (Teicher 2012). Došlo k proměně stylu textů i formy argumentace; pro sociální církevní dokumenty se stalo charakteristické zaměření na zkušenost, na respektování sociálních proměn a do určité míry i dialog s odbornými vědci. Papež Jan XXIII. v době zasedání koncilu vydal encykliky *Mater et magistra*⁶ a *Pacem in terris*⁷. Právě v dokumentech II. Vatikánského koncilu církve zdůraznila autonomii vědy a důležitost vědeckého poznání a tuto tezi vztáhla především na přírodní vědy.

Bezpochyby nejznámějším vůdcem katolické církve ve dvacátém století se stal papež Jan Pavel II., který navázal na úsilí svých předchůdců a přispěl třemi svými okružními listy⁸ k rozvoji katolické sociální nauky (Papal Encyclicals Online 2015). První encyklika reaguje zejména na ideologický střet kapitalismu a marxismu, kdy zdůrazňuje důležitost důstojnosti⁹ práce, její přednost před kapitálem a dále apeluje na možnost

⁶ Tato encyklika reflektuje změny po II. světové válce, kdy se prohlubuje rozdíl mezi chudými a bohatými zeměmi i vrstvami v rámci jednotlivých států. Proto se novým tématem stává sociální spravedlnost mezi národy.

⁷ Encyklika vydána záhy po kubánské krizi a stavbě berlínské zdi. Obsahem je především obava z vypuknutí atomové války a důraz je kladen na prosazování světového míru (United States Conference of Catholic Bishops 2015, <http://www.usccb.org/beliefs-and-teachings/what-we-believe/catholic-social-teaching/foundational-documents.cfm>, 5. 2. 2015).

⁸ Jde o encykliky: *Laborem exercens* (1981), *Sollicitudo rei socialis* (1987) a *Centesimus annus* (1991).

⁹ Důraz na lidskou důstojnost je jedním ze zásadních bodů filozofického myšlení, zvaného personalismus, který vychází z křesťanského humanismu a zdůrazňuje jedinečný význam každého člověka a jeho důstojnost.

existence soukromého vlastnictví. Druhý list už reflektuje proměny a problémy v mezinárodních vztazích a věnuje se především ekonomickému a sociálnímu rozvoji nejen ve Třetím světě. Z tohoto důvodu se Jan Pavel II. vyslovil pro podporu spolupráce s mezinárodními a nevládními organizacemi (zejména OSN). Z politologického hlediska je důležité zmínit, že Jan Pavel II. ve své třetí encyklice zdůrazňuje roli demokracie jako jediný funkční systém, existenci právního státu a aktivní roli státu v ekonomice, ale současně varuje před radikální formou socialismu. Celkově lze poznamenat, že okružní listy Jana Pavla II. (a novodobá katolická sociální nauka) se nesou v duchu křesťanské antropologie. Právě papež Jan Pavel II. upozorňoval na důležitost dialogu sociální nauky církve nejen s přírodními, ale i s humanitními a sociálními vědami (Fiala-Hanuš-Vybíral 2004: 13).

Krátce se zmíním o příspěvku předchozího svatého otce Benedikta XVI. Ve svých dvou encyklikách *Deus caritas est* (Bůh je láska) a *Caritas in veritate* (Láska v pravdě) reaguje na zvyšující se globalizaci, nicméně je důležité poznamenat, že ji celkově neodsuzuje. Právě „*zmenšování naší planety a velmi rychlé vzájemné přibližování odlišných lidí a kultur díky sdělovacím a komunikačním prostředkům představuje pro církev výzvu pomáhat v příslušných situacích a obtížích*“ (Benedikt XVI. 2006: 43). Návazně na to považuje lásku a spolupráci mezi národy za stěžejní. „*Vnitřní otevřenost katolickému rozměru církve musí spolupracovníka disponovat k tomu, aby se otevíral spolupráci s ostatními [mezinárodními] organizacemi, které různými způsoby slouží lidem v jejich potřebách*“ (Benedikt XVI. 2006: 51). Současný papež František již přispěl jedním okružním listem *Lumen Fidei* (Světlo víry, z roku 2013) a de facto tak dokončil dílo svého předchůdce Benedikta XVI. Myšlení a vlivu papeže Františka se ale budu věnovat v následujících kapitolách podrobněji.

Z perspektivy personalistů není důležité pouze samostatné individuum, ale stěžejní jsou i jeho vztahy ve společnosti. Rovněž se vymezuje vůči všem formám kolektivismu či totalitarismu (Whetstone 2002: 386). Důstojností člověka jako základní morální hodnotou a její spojitostí s papežem Františkem se budu zabývat v analýze, která je obsažena v jádru práce.

3 TEORETICKÝ A METODOLOGICKÝ RÁMEC

První část této kapitoly seznamuje s fenoménem morálního podnikání v mezinárodních vztazích. Zabývala jsem se původem tohoto pojmu a jeho charakteristikou, jaké osoby s ním bývají spojovány a proč by mohl být současný papež termínem morální podnikatel označen. Druhá část poskytuje teoretický úvod do metodologie práce. Analýzu části empirického korpusu jsem prováděla pomocí kontextuální analýzy (také označena termínem obsahová analýza, anglicky *content/contextual analysis*), jejíž původ a charakteristiku jsem v krátkosti představila a dále jsem zmínila můj postup při aplikaci analýzy v této práci.

3.1. Morální podnikání

Tento odborný termín se spojuje s jednotlivci či skupinami lidí, kteří se snaží svým myšlením a činy ovlivňovat důležité aktéry mezinárodních vztahů s cílem zavést určitou normu do společenského řádu a rozšířit ji do světa. Termín poprvé použil americký sociolog Howard S. Becker (UK Essays 2003). Tato „morální lobby“ má ale i své stinné stránky. Důvody takového morálního podnikání mohou být různé; jak plné altruismu, tak sobectví, kdy aktéři usilují o prosazení normy či řádu pouze ke svému prospěchu.

Howard Becker ve své knize *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance* rozděluje morální podnikatele na dvě skupiny: tzv. *rule creators* (tvůrci norem) a *rule enforcers* (vymahači norem). Tvůrci norem vyjadřují přesvědčení, že ve společnosti existuje určité zlo, proti kterému se musíme postavit. Usilují přesvědčit druhé o tom, co považují za morální a správné a v některých případech jim nejde o prostředky, díky kterým je přesvědčení druhého dosaženo. Tyto nátlakové skupiny musí disponovat mocí, mít podporu veřejnosti, být dostatečně zasvěceni do problému a mít jasnou představu o jeho vyřešení. Druhá skupina je již napojena a závislá na odbornících a jejich úkolem je pouze normu vymáhat, ovšem již nejsou příliš seznámeni s obsahem požadované normy; jsou pouze nástroji morálního podnikání (Becker 1963: 147-153).

Příkladem takových morálních podnikatelů mohou být např. skupiny žen protestující proti alkoholu za volantem, hnutí proti legalizaci potratů, anti-pornografické či protikuřácké nátlakové skupiny (Yuengert 2015).

Z jakého důvodu předpokládám, že papež František figuruje v mezinárodních vztazích jako morální podnikatel? Vysvětlení je jasné; jako nejvyšší morální autorita katolické církve, která byla a stále je nejrozšířenější náboženskou institucí na světě, může díky téměř neomezené rychlosti dnešních informačních technologií šířit své myšlenky a svou politiku do každého koutu světa (s přístupem k internetu). Stejně jako představitelé států, nevládních (NGOs) či neziskových organizací a firem mohou skrze své postavení šířit svou moc a vliv, totéž můžeme (i když s mírnou nadsázkou, protože se nejedná o podnikatele v ekonomickém slova smyslu) aplikovat na papeže Františka. Ovšem podle papeže se církve jako instituce liší od ostatních aktérů v/na mezinárodním poli; logicky usiluje o prosazení svých zájmů či šíření morálních hodnot jako například NGOs, ale bez vidiny pouhého profitu (Bergoglio-Skorka 2013: 186). Jako nejvyšší představitel instituce s dlouhou tradicí se František snaží prosazovat stejné morální normy a zásady církve, které se v historii měnily velmi nepatrně, nicméně s rostoucí globalizací se mění i prostředky, které se k šíření vlivu dají využít.

Do jaké Beckerovy skupiny spadá současný papež? Dá se považovat církve za nátlakovou skupinu? Myslím si, že František by mohl být členem skupiny *rule creators*. Nedá se říci, že by byl originálním tvůrcem společenské normy, nicméně má poměrně velkou šanci označit daný společenský fenomén jako problém a spustit tak dynamiku v procesu změn ve společnosti a sociální kontrolu. Nepředpokládám, že papež František je osoba, která by měla v úmyslu radikálně reformovat církve z hlediska jejich hodnot, ale spíše mentality; navíc se rozhodl pro strukturální změny¹⁰ v církvi.

¹⁰ Papež již provedl částečnou reformu vatikánské kurie, řídicí jednotky katolické církve, viz kap. 4.3.1. Kromě strukturálních změn by mohlo dojít k proměně způsobu šíření morálních hodnot, jelikož se jedná o prvního papeže s jezuitskou spiritualitou: jezuitská spiritualita tkví v duchovních cvičeních Ignáce z Loyoly. Důraz je kladen na pokoru a odstranění přemíry ambicí. Cílem není politický boj a usilování o postavení či kariéerní růst, ale služba chudým a vzdělávání (v historii si jezuité vytvořili síť vzdělávacích institucí téměř po celém

3.2. Kontextuální analýza (a její aplikace)

Termínem kontextuální analýza míníme rozbor textu za účelem výzkumu zjevného či implicitního významu (jedná se o čistý text či obraz v podobě filmu) skrze klasifikaci a evaluaci klíčových symbolů obsažených ve slovech. Cílem je kvalifikovat rozdíly mezi texty zdůrazňující různé ideje a analyzovat kontext či sociální perspektivy, z nichž je text interpretován (McTavish-Pirro 1990: 245). Kontextuální analýza zasahuje do několika vědních disciplín: psychologie, antropologie, lingvistiky, sociologie, informačních a komunikačních studií a svou úlohu plní například v psychoterapii, public relations, politice nebo v umění. Všechny tyto disciplíny se potýkají s různými symboly, významy a poselstvími (Plunkett 2010: 15-16). Je třeba zdůraznit, že tato text zkoumající analýza je empiricky založená metoda. Pojmem *text* míníme psanou verbální komunikaci. Zahrnuje konverzace, psané dokumenty v podobě knih, zpráv a reportů, přepsané či nahrané odpovědi, mediální záznamy, slovní výklady či observace. Díky nim můžeme porozumět, co pro lidi tyto prvky znamenají, co dovolují či zakazují a jak se informace skrze tato média přenáší, resp. modifikuje. Důraz je kladen především na kontext či kulturu, od které se odvíjí charakter informací pocházející z dané oblasti a také od autora informace, jenž bude vždy nějakým způsobem zainteresován (Krippendorff 2013: 2-4).

Kontextuální analýza může být využita k mnoha účelům: k popisu trendů v komunikaci, odhalení skrytých záměrů jedinců, skupin, institucí či společností, k popisu subjektivních a behaviorálních reakcí, k definici psychologických stavů osob a skupin či identifikaci záměrů a jiných charakteristik daného sdělovacího prostředku a mnoho dalších. Například dokumenty pocházející z druhé světové války byly podrobeny zkoumání míry propagandy v obsazích komunikátů (Weber 1990: 9).

Kořeny empirického šetření zabývající se významem komunikace sahají až do 17. století, kdy zaznamenáváme první systematické analýzy textu. V této inkviziční

světě). Z toho důvodu se papež (jako druhý favorit) po konkláve v roce 2005 stáhl do ústraní a nadále se věnoval argentinské chudině (Lowney 2014: 16).

době se katolická církev obávala rozšíření tisku nenáboženských dokumentů, které by mohly ohrozit její autoritu. Tato doba přispěla velice nepatrně k rozvoji metodologie kontextuální analýzy. Podle amerického profesora Krippendorffa (srov. Krippendorff 2013: 10) se první komplexnější analýzy objevily ve Švédsku v 18. století. Spor mezi ortodoxní církví a tehdejšími učenici zapříčinil posun v debatách věnující se metodologii. Na počátku 20. století se vědci v Německu zabývali vnitřní strukturou v souvislosti se sociální funkcí, kterou představují média, resp. noviny. K rozvoji kontextuální analýzy přispěl též Max Weber. Ač byl jedním z nejznámějších sociologů své doby, informace o jeho prosazování kontextuální analýzy jako metody porozumění masmédiím je relativně neznámá (Krippendorff 2013: 11-12, 21). Počátek 20. století byl ve znamení značného rozvoje masových médií. V první polovině se k novinám přidalo rádio a televize a badatelům se tudíž rozšířilo výzkumné pole. Až ve druhé polovině 20. století se tato metoda definitivně rozšířila do početných disciplín a roku 1952 behaviorální vědec Bernard Berelson vydal svou první všeobecnou učebnici kontextuální analýzy (Franzosi 2007: 21).

Základními metodologickými předpoklady kontextuální analýzy jsou spolehlivost (*reliability*) a platnost (*validity*) premis. Různí badatelé v různých časech a za různých okolností by měli dojít ke shodným závěrům za použití stejné metody a zkoumání stejného fenoménu. Tzv. *replicability* je nejdůležitější formou *reliability*, což znamená opakované potvrzení poskytnutých závěrů a podrobení kritice. Smysl platných výsledků tkví v důslednosti a ve snaze přistoupit k pečlivému přezkoumání závěrečných tvrzení nezávisle existujícím důkazům (Weber 1990: 12).

Výzkumníci mohou provádět tři druhy obsahových analýz: zaměřené na text, řízené výzkumnými otázkami a snahou odpovědět na ně (či odhalit skrytý fenomén) a analýzy, během nichž analytici aplikují procedury na oblast, která již byla prozkoumána jinými prostředky (Krippendorff 2013: 355). V mém případě budu aplikovat první zmíněnou metodu, zaměřenou na text. Jak bylo zmíněno v úvodu práce, obsahové analýze budou podrobeny přepsané papežovy proslovy, kázání, publikované myšlenky

a citáty a v menší míře rozhovory v časovém úseku od 15. 3. 2013 (zvolení papeže) až do první čtvrtiny roku 2015. Z důvodu pravidelných příspěvků papeže např. na Twitteru či zveřejňováním proslovů několikrát do týdne na stránkách vatikánského rozhlasu se jedná o velký počet dat, která je nutno zanalyzovat. Selekcce bude spočívat v tom, že za důležité pro mou práci zaměřenou na papežův vliv v mezinárodním dění považuji zejména promluvy, které se netýkají výhradně teologických témat (obecně vzato). V samotné analýze se zaměřím na to, jakými tématy se papež František zabývá. Zjistím to skrze frekvenci určitých slov v papežových promluvách; vždy uvedu, kolikrát papež slovo zmínil (v rámci mého empirického korpusu), případně ve spojitosti s jakým [více používaným] slovem či hodnotou papež výraz použil. Daným slovům také přiřadím tyto hodnoty:

- + : pozitivní přístup, papež tuto hodnotu vyzdvihuje a zdůrazňuje,
- — : negativní přístup, papež na daný fenomén upozorňuje, kritizuje ho či jej zavrhuje,
- ① : neutrální postoj, papež poukazuje na existenci daného fenoménu, ale nehodnotí jej striktně kladně či záporně.

Jako poslední jsem si určila svoje vlastní kritérium; každému použitému slovu určím hodnotu ze škály od 1 do 10 s tím, že nejvyšší hodnota znamená největší papežův důraz na daný fenomén. Všechna tato kritéria shrnu v tabulce, která bude následovat přímo za kapitolou pojednávající o obsahu papežových promluv (kap. 4) a za některými podkapitolami v rámci kapitoly 5.

Poslední část práce se věnuje předpokládanému přímému vlivu a aktivitě Františka v mezinárodních vztazích, v níž budu pracovat s daty, která jsem získala v kapitole obsahující první část analýzy. V závěru se pokusím odpovědět na výzkumné otázky, které jsem si stanovila v úvodu a celkově si ověřím svůj předpoklad, jestli se dá papež František považovat za relevantního aktéra působícího v roli morálního podnikatele v mezinárodních vztazích.

4 JORGE MARIO BERGOGLIO

Před více než dvěma lety v podvečer 13. března 2013 se v Sixtinské kapli v Římě opět hlasovalo o budoucím duchovním vůdci katolické církve. Z komína nad kaplí vyšel očekávaný bílý kouř signalizující definitivní výsledek hlasování konkláve. Již 266. pontifikem se stal argentinský arcibiskup a kardinál Jorge Mario Bergoglio, který je de facto prvním papežem pocházejícím z jezuitského řádu. *„Zvolení papeže z Jižní Ameriky symbolizuje konec dvanáctisetletého monopolu Západu na papežský stolec* (Cool 2013: 18). Nahradil tak svého předchůdce Josefa Ratzingera, čili Benedikta XVI., který rezignoval z důvodu pokročilého věku a s ním souvisejícími zdravotními komplikacemi. Zřeknutí se úřadu je přípustné a platné pouze pokud je svobodně a řádně sděleno. Benedikt XVI. se formálně stal prvním emeritním papežem v historii (Gaeta 2013: 8).

Bergoglio získal prvenství i ve výběru papežského jména. Za svého patrona si zvolil svatého Františka z Assisi, jehož život se vyznačoval dobrovolným přijetím chudoby, pokorou a prostotou. Tyto ctnosti se podle Biallowonse zrcadlí i v životě současného papeže a se svatým Františkem má společnou i jistou míru radikality. Bergoglio je tedy prvním, kdo převzal jméno tohoto světce, patrona Itálie (Biallowons 2013: 98-99).

Výběr Jorge Maria Bergoglia ovšem nebyl „bleskem z čistého nebe“. Reálnou alternativu k Benediktu XVI. představoval na konkláve již v roce 2005 po úmrtí Jana Pavla II. Podle Coola se Bergoglio choval velmi zdrženlivě a netoužil stát v cestě (podle něj přirozenému) nástupci Jana Pavla II. Kromě Bergogliovy charismatické osobnosti bylo hlavním důvodem to, že *„v otázkách katolické morálky, stejně jako sociální doktríny církve, je nesmiřitelný. Jeho nejsilnější stránkou je způsob, jakým ztělesňuje smíření zastánců doktrinářského konzervatismu bojujících proti sílící liberalizaci mravů, a přívrženců sociálního katolicismu, bojujících proti zlům nespoutané globalizace ve službách finančních velmocí“* (Cool 2013: 22).

4.1. Život a působení Františka před zvolením

Jak již bylo řečeno, otec František pochází z Buenos Aires, hlavního města Argentiny. Nicméně jeho rodiče byli italského původu a přes Atlantik se vydali z důvodu touhy po důstojnějším životě. Začali podnikat a díky tomu se Jorgeovým rodičům podařilo zaopatřit další čtyři sourozence (Gaeta 2013: 21). Jorge se původně specializoval na potravinářskou chemii, nicméně v sedmnácti letech se rozhodl pro kněžství. Z doby kolem jeho dvaceti let si dodnes nese zdravotní postižení, kdy mu kvůli zápalu plic odebrali část pravé plíce (od té doby má stálé komplikace) (Cool 2013: 25). Poté se rozhodl vstoupit do semináře řádu Tovaryšstva Ježíšova, po jedenácti letech byl vysvěcen na kněze a ještě téhož dne byl jmenován provinciálem¹¹. Během svých studií získal základy humanitního vzdělání v oboru teologie, filozofie, ale i literatury, kterou spolu s psychologí vyučoval na středních (i vysokých) školách a má tedy zkušenosti v pedagogické praxi (Escobar 2013: 35).

V době tvrdé vojenské diktatury v Argentině v letech 1976-1983 došlo k tajné dohodě části katolického představenstva s vojenskou juntou, která zasela v katolické církvi rozvraty a rozbroje. Stranou nezůstalo ani Tovaryšstvo Ježíšovo, uvnitř kterého se udála ostrá debata mezi přívrženci aktivního odboje schvalující násilné kroky vlády a těmi, kteří odsuzovali přílišnou politizaci víry (Cool 2013: 26). Po této nejisté době odjel do Německa dokončit dizertační práci věnovanou myšlení katolického filozofa Romana Guardiniho¹², kterého předchozí papež Benedikt XVI. citoval při loučení s kardinálským kolegiem. Právě tento filozof pojí myšlenkovým poutem oba papeže (Gaeta 2013: 29). Ve věku 56 let byl roku 1992 tehdejším papežem Janem Pavlem II. jmenován pomocným biskupem Buenos Aires. Do té doby se Bergoglio nedal považovat za žádnou významnou církevní autoritu a byl poněkud nesmělou osobností. Nicméně

¹¹ „Jde o funkci, do níž jmenuje přímo generální představený (generál) Tovaryšstva Ježíšova. Funkci provinciála lze vykonávat jen několik let a jeho moc nad členy řádu je podobná působnosti biskupa v hierarchii katolické církve“ (Escobar 2013: 39).

¹² Guardini se stal jedním z otců II. Vatikánského koncilu, kdy zastával názor, že církev je dynamická, žije v čase a jako každý živý organismus se proměňuje. A přece zůstává stejná. Ovlivnil myšlení papeže Františka právě pozitivním postojem ke změnám nejen v církvi (Gaeta 2013:29).

tehdejší arcibiskup Buenos Aires a kardinál si Bergoglia všiml a vybral si ho jako svého hlavního spolupracovníka. Po kardinálově smrti roku 1998 ho Bergoglio nahradil ve funkci arcibiskupa. Žádné závratné změny v Bergogliově životě ovšem nenastaly. Jedním z jeho prvních rozhodnutí bylo odstěhovat se z luxusní rezidence, kde měl jako arcibiskup žít, do malého bytu bez obsluhy blízko katedrály. Tento palác prodal a výtěžek z prodeje putoval na dobročinné účely. Stejně tak se vzdal limuzíny se šoférem a využíval výhradně městské hromadné dopravy. O tři roky později Jan Pavel II. arcibiskupa jmenoval kardinálem (Gaeta 2013: 30,33).

Po smrti Jana Pavla II. v roce 2005 byl Bergoglio „horkým“ kandidátem na úřad svatého otce. Hned po bavorském rodákovi Ratzingerovi získal největší počet hlasů. Ratzinger byl zvolen až ve čtvrtém kole, protože do té doby nezískal absolutní většinu všech hlasů. Bergoglio popsal, že sám se na úřad papeže necítil¹³ a podle Escobara se prý u svých kardinálů příznivců přimlouval, aby dali hlas Ratzingerovi (Escobar 2013: 89).

Bergoglio se až do svého zvolení aktivně podílel na charitativních akcích jak ve své rodné Argentíně, tak v Římě. „V Argentíně zaujímal tradiční postoje k problematice sňatků kněží a potratů a (marně) bojoval proti legalizaci sňatků homosexuálních párů. Postavil se i proti právu transsexuálů na změnu pohlaví. Od té doby je otevřeným nepřitelem¹⁴ prezidentky Cristiny Kirchnerové“ (Cool 2013: 38). Jako kardinál se příliš nerozcházel s postojí Benedikta XVI. a v otázce morálky jednotlivce i celé církve byl stejně nesmlouvavý. Z důvodu svého soucitu s chudými, nemocnými a opuštěnými často navštěvoval okrajové části Buenos Aires – vězení a chudinské čtvrti. S dobročinnými akcemi nepřestal ani po svém zvolení a naopak svou angažovanost zesílil (Gaeta 2013: 40-42).

¹³ „...co jste cítil, když jste se viděl mezi všemi těmi velkými kandidáty na papeže...“

„Ostych a stud. Myslel jsem si, že se novináři zbláznili“ (@Pontifex, <http://twitter.com/Pontifex>, 17. 3. 2013).

¹⁴ Ovšem po Františkově zvolení papežem mu přijela osobně poblahopřát a ani jeden z nich nejevil známky jakékoli nevráživosti (Cool 2013: 38).

4.2. Konkláve v březnu 2013

Situace, v níž se církve v té době nacházela, vyžadovala volbu rychlou – ještě nikdy nenastala chvíle, kdy by byl pontifikát ukončen jinak než papežovou smrtí. Po smrti papeže nadchází doba smutku a loučení se zesnulým pontifikem, konkláve tedy nemusí být svoláno okamžitě. Situace před více než dvěma lety byla tedy zcela ojedinělá a církve se rozhodla vybrat nového vůdce katolíků do jednoho měsíce.

Bergoglio byl hned od prvního hlasování jedním z kardinálů, kteří získali největší podporu, ale zajímavé je to, že se o něm jako o možném papeži nezmínil žádný argentinský sdělovací prostředek (Biallowons 2013: 90). Jak je ale možné, že si Bergoglia, který byl na konkláve v roce 2005 druhým nejpopulárnějším kandidátem, nikdo v médiích nevšiml? Podle mě za to mohla především Františkova nenápadná osobnost vyhýbající se teatralnosti a absence sebestřednosti, která způsobila, že ho světová média, včetně těch argentinských, přešla bez povšimnutí. Média se zřejmě zajímala především o *high-profile* kandidáty, kteří byli považováni za dostatečně kvalifikované a „vhodné“ následníky Svatého stolce po Benediktu XVI.

Je třeba podotknout, že volba Jorge Bergoglia byla zejména pragmatická. V době převratných změn v morálních hodnotách, rostoucí sekularizace a poklesu věřících křesťanů bylo potřeba dosadit na Svatý stolec dynamického vůdce, schopného řešit aktuální problémy, s pozitivním přístupem ke změnám a zároveň hodnotově pevně ukotveného. Navíc to, že Bergoglio pochází z Latinské Ameriky, která se skládá z převážné většiny katolíků světa, poukazuje na jeho povědomí a přehled o životě tamní církve i jednotlivých věřících. Katolická církev tak díky Františkovi obrátila svou pozornost k jižní polokouli, kde současně žije převážná část katolíků a má šanci rozšířit svou působnost a přiblížit se tamním věřícím (Pew Research Center 2014).

4.3. Výzvy pro papeže Františka po zvolení

Od svého zvolení papežem František čelil některým skutečnostem a musel řešit jisté výzvy, které úzce souvisí s odstoupením emeritního papeže Benedikta XVI. V průběhu pontifikátu se bývalý papež musel potýkat s různými aférami a skandály. Na nového papeže byla vložena tíha těchto událostí, povinnost obnovit nedůvěru nevěřících i věřících k církvi a dodat jí do dalších let nový duchovní impulz.

4.3.1. Reforma vatikánské kurie¹⁵

Tato reforma se netýkala pouze organizační restrukturalizace těchto úřadů a zvýšení jejich efektivity při vyřizování úředních záležitostí církve, ale především šlo o decentralizaci orgánů a posílení místních církví, aby tak celá církev mohla být pružnější a adekvátněji reagovat na aktuální problémy. Bylo třeba obnovit kolegiální součinnost, která papeži pomáhá k tomu, aby mohl porozumět potřebám církve. Jednou z nich byl a je přímý kontakt s papežem bez zprostředkování státním sekretariátem (Cool 2013: 49-50). Druhý aspekt této záležitosti se týká samotného centra. Mám na mysli například aféru duchovního Richarda Williamsona (popírání existence plynových komor a zredukování udávaného počtu obětí holocaustu z šesti milionů na pouhý čtvrt milion) či skandál Vatileaks¹⁶, následkem čehož bylo požadováno zlepšení interní správy informací, zvýšení kvalifikace administrativních pracovníků a transparentnosti vatikánských účtů (Escobar 2013: 124).

Papež František učinil bezmála rok po nástupu do úřadu první významnou změnu ve struktuře vatikánského aparátu. Ustavil nové oddělení pro dohled nad veškerými ekonomickými záležitostmi a také funkci generálního auditora. V té době nahradil šéfa vatikánských financí a také čtyři kardinály spojené s Vatikánskou bankou,

¹⁵ Viz také Římská kurie. Vládní aparát Svatého stolce, který pomáhá papeži spravovat Vatikán.

¹⁶ V průběhu několika měsíců roku 2012 byly v tisku publikovány důvěrné dokumenty Svatého stolce a interní vyšetřování záhy vedlo k odhalení. Dokumenty vynášel komorní Benedikta XVI. a jeho záměrem bylo informovat společnost mimo Vatikán o konfliktech mezi kardinály. Tento případ měl vážné dopady na vnitřní vztahy ve Vatikánu (Winfield 2012).

kteřá byla kritizována za netransparentnost účtů a nedodržování standardů boje proti praní špinavých peněz (Pulella 2014).

Nicméně je zřejmé, že zásadní změny, které František zamýšlel, potřebují více času. Aktuálně směřuje kuriální reforma nejspíše ke sloučení několika svých orgánů (například papežských rad) do jednoho většího celku. Uvažuje se o zřízení institucí zabývající se rodinou a sociální problematikou. Otázkou zůstává, zda budou sloučeny i všechny vatikánské soudní orgány do jakéhosi ministerstva spravedlnosti. Do nového způsobu práce kurie i kardinálského kolegia se má podle papeže promítnout v daleko větší míře kolegialita rozhodování (Katolický týdeník 2015: 16).

4.3.2. Boj s pedofilii v církvi

Sexuální skandály nejsou v církvi ničím novým, docházelo k nim i v dřívějších letech, i když se o nich nevědělo. Předchozí papeži Jan Pavel II. a Benedikt XVI. k těmto případům zaujímali tvrdý a odsuzující postoj se snahou potrestat viníky (Gaeta 2013: 78-79). František se k tomuto problému nestaví odlišně a navíc *„nevidí žádný vztah mezi zneužíváním mladistvých a celibátem. Domnívá se, že k pedofilii ve většině případů dochází v prostředí, které je mladistvým nejbližší. Mnozí rodiče, strýci nebo otčímové jsou první, kdo se zneužívání dopouštějí, a proto Bergoglio tvrdí, že ten, kdo takovému jednání propadne, má patologický problém a byl nemocen ještě předtím, než se stal knězem“* (Escobar 2013:122).

Františkovým úkolem je znovu získat důvěru a věrohodnost církve, která byla poškozena a pošpiněna vlastními učiteli víry. Z toho důvodu byla ve Vatikánu ustavena Papežská komise na ochranu nezletilých a papež letos v únoru napsal biskupům a dalším klerikům katolické církve otevřený dopis, v němž žádá, aby klerici spolupracovali s touto komisí a snažili se potlačovat zneužívání dětí¹⁷. Apeloval, že případy zneužívání dětí kněžími nikdy nesmí být utajovány a pokud k nim dojde, je

¹⁷ *„Rodiny potřebují vědět, že církev dělá vše proto, aby ochránila jejich děti. Měly by také vědět, že mají právo se na církev s plnou důvěrou obrátit“*, orig. *„Families need to know that the church is making every effort to protect their children. They should also know they have every right to turn to the church with full confidence“* (Pope Francis 2015).

třeba okamžitě pomoci obětem a potrestat viníky. V církvi není podle Františka absolutně žádné místo pro zneužívání dětí (Pope Francis 2015).

4.3.3. Katolická demografie a její význam

Vlivem sekularizace společnosti neustále klesá počet věřících katolíků. Při zjišťování údajů ohledně počtu věřících jsou uváděna čísla, která se ovšem vůbec neshodují s počtem praktikujících katolíků. Navíc klesá i počet duchovních (především v Evropě). Počet úmrtí kněží převyšuje počet nově vysvěcených kněží (Biallowons 2013: 117-119). Někteří příčinu poklesu počtu mladých kněží přičítají celibátu a jeho omezením, nicméně papež František se nebrání představě, že by se celibát mohl někdy změnit. Bergoglio je toho názoru, že celibát není otázkou víry, nýbrž spíše otázkou disciplíny, která je katolickou církví vyžadována od roku 1100. Papež František toto téma nechává relativně otevřené (Today 2013).

Volbu Františka můžeme považovat za pragmatickou také z toho důvodu, že největší odliv věřících zažívají země Latinské Ameriky (navzdory vyššímu počtu katolických věřících než v Evropě), současný papež má tedy o tamní situaci přehled a mohl by být nadějí pro oživení církve. Z geostrategického důvodu spatřuje církev v americkém papeži možnost zbrzdit nástup protestantismu. Došlo ke změně demograficko-geografické situace katolické demografie. Před sto lety jsme registrovali 65 % katolíků v Evropě a pouhých 24 % v Latinské Americe a Karibiku. Rozsáhlá demografická studie *Pew Research Center* za rok 2010 potvrdila obrat. V Evropě se ke katolickému vyznání hlásí 24 % občanů a na západní polokouli větší část, konkrétně 39 % s tím, že nejvíce katolíků žije v Brazílii a Mexiku (Pew Research Center 2013). Františkovy možnosti vlivu jsou omezené (jak prokážu ve své analýze), na druhou stranu oproti svému předchůdci navštěvuje méně vyspělé, konflikty postižené nebo odlehlé země¹⁸ a zahajuje tak novou etapu šíření svého vlivu do celého světa.

¹⁸ František podnikl apoštolské cesty do Izraele, Jordánska a Palestiny, Albánie, Turecka, zavítal i na Srí Lanku, Filipíny, do Jižní Korey a letos v létě se chystá do Bosny a Hercegoviny, do tří zemí Jižní Ameriky a ke konci roku do Ugandy či Středoafričké republiky. Na Filipíny se chystá již podruhé příští rok v lednu (viz @Pontifex).

4.3.4. Mezináboženský dialog

Katolická církev učinila v této otázce radikální obrat již po nástupu Jana Pavla II., jenž se snažil o smíření především s židy¹⁹ a sblížení s muslimy a jinými náboženstvími. Benedikt XVI. v této cestě pokračoval (nicméně špatné světlo na církev uvedl díky svému rozporuplnému projevu²⁰ týkající se islámu v Řezně roku 2006) (Gaeta 2013:82-83). Dialog s islámem se nicméně ocitá stále na mrtvém bodě a zdá se, že výzvu k pokračování v mezináboženském dialogu František přijal se zájmem. Aktuálně se papež zabývá situací v Iráku a Sýrii a vznikem tzv. Islámského státu (leden 2014 - od té doby je tato teroristická organizace nechvalně proslulá násilím páchaným především na křesťanech. Papež František se k situaci vyslovil takto: „*Toto barbarství nemůže být odůvodněno nijak a už vůbec ne nábožensky*“ (Radio Vaticana CZ 2014a).

Osud křesťanských minorit v muslimských oblastech a budoucnost východních křesťanů je aktuální výzva, které se snaží současný papež František čelit a spolu s papežskou radou varuje před formou terorismu zaštiťující se náboženstvím (Radio Vaticana CZ 2014a). Vatikán nevládne armádám, které by mohly zakročit v postižených oblastech ani nedisponuje právem jakkoli v těchto situacích zasahovat. Papež se ke kritické situaci křesťanů na Blízkém východě může pouze vyjadřovat. Nicméně skrze varování mezinárodního společenství a díky svému postavení by mohl ovlivnit jednání významných mezinárodních organizací (např. OSN či NGOs), aby podnikli určité kroky k ukončení konfliktu.

¹⁹ Například v roce 2000 při příležitosti křesťanského jubilea udělil pokání za všechny zločiny spáchané katolíky – počínaje inkvizicí až k dnešnímu antisemitismu (Cool 2013: 60-61).

²⁰ Na přednášce s názvem Víra, rozum a univerzita věnující se islámu citoval mimo jiné slova byzantského císaře z 15. století Manuela Palaiologa, adresovaná perskému vzdělanci: „*Ukaž mi, co nového přinesl Mohamed, a nalezněš pouze věci špatné a nelidské, jakou je jeho příkaz šířit víru mečem* (Benedikt XVI. 2006). Přednáška vyvolala kontroverzi a výrok byl označen jako nešťastný (Gibson 2014). Podle mě papež neměl v úmyslu nikoho urazit, protože se s císařovým výrokem neztotožnil, ale poukazoval na nebezpečí, které tkví v nekontrolovatelném fanatismu plného násilí, jenž nemá s náboženstvím nic společného.

4.4. Františkovy myšlenkové vzkazy a poselství

Jelikož odborné práce či eseje pojednávající o papeži Františkovi spadají spíše do oboru teologie, v ústřední kapitole jsem provedla analýzu Františkovy politiky z politologického hlediska. Pro dostatečné představení povahy Františkových poselství jsem si vymezila tuto podkapitolu. Čerpala jsem zejména z papežových promluv, homilií a z vatikánských či jiných zahraničních sdělovacích prostředků. Provedla jsem kontextuální analýzu tohoto empirického korpusu a pokusila jsem se díky rozboru textu najít oblasti, které Františkovu politiku činí výjimečnou či minimálně pozoruhodnou. Zabývala jsem se několika stěžejními tématy, která převažují ve Františkových promluvách.

4.4.1. Poselství církvi

Různá pojednání o církvi se v papežových projevech objevují pochopitelně často: ve třiceti čtyřech promluvách se papež zabývá posláním církve. Tudiž je patrné, že se zajímá o prezentaci církve ve světě a její skutečné poslání. *„Skutečná síla duchovního vůdcovství spočívá ve službě. [...] Jestliže má být církev pokroková, musí přijmout dědictví minulosti, a aniž by ho popírala, kráčet kupředu. Kdyby však, jít s dobou znamenalo podřídít se všem zrovna panujícím ideologiím, ztratila by církev svou identitu a stala by se nevládní organizací“* (Bergoglio-Skorka 2013: 186). Kromě zmíněné knihy se pojem *nevládní organizace* vyskytuje v pěti prohlášeních věnovaných církvi, a to v negativním smyslu. Do jeho protikladu staví slovo *matka*²¹ (v promluvách a kázáních užito třidevadesátkrát) a církev by se matce jako sociální roli měla podobatⁱ. Církev též hojně nazývá *rodinou* (vyskytuje se stoosmkrát), jejíž členy jsou všichni věřící křesťané, nejen klerici či Vatikánⁱⁱ. Z Františkových myšlenek je patrné, že každá rodinaⁱⁱⁱ ve společnosti by měla být obrazem rodiny-církve²², což katolická nauka

²¹ Charakteristiky sociální role matky jako plodnost, starostlivost, péče, ochrana a láska [k dítěti], které papež vztahuje i na církev, zapadají do myšlení již zmíněného personalismu, v jehož kontextu se papež myšlenkově pohybuje.

²² Dvaatřicetkrát je zmíněna rodina v rámci jedné promluvy na Filipínách s názvem *Odmítejme ideologickou kolonizaci rodiny*, 16. 1. 2015 (<http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=21347>, 11. 3. 2015).

hlásala již dříve. V souvislosti s církví papež klade důraz na jednotu: „*jak ale dosáhneme jednoty mezi křesťany, když my katolíci nejsme schopni zůstat jednotní? Jednotní v rodině. Kolik jen rodin se sváří a rozděluje! Hledejte jednotu, která vytváří církev*“ (Papež František 2013h). Jednota by měla být nadřazena konfliktům, které jsou důsledkem sobectví a toho, že soutěžíme mezi sebou^{iv}. Z kontextu je patrné, že pokud ani křesťané nepůjdou svým životem a jednotou příkladem, jak ve světě získat důvěru u lidí, kteří církev již dávno zavrhli? V promluvě k biskupům kleriky varuje, aby se nestali „biskupy na dobu určitou“, ale misionáři, kteří „zasévají jednotu“ a podle Františka není nic důležitějšího, než přivést lidi k Bohu (Papež František 2014e).

V některých promluvách používá citově zabarvená slova či metafory, které adresuje církvi a odsuzuje domýšlivost a chvástání, kariérismus a snahu o postup, což jsou podle něj výrazy světské spirituality, která je v církvi tím nejhorším hříchem (Tornielli 2013). Nevyhýbá se ani narážkám na křesťany a jejich občasnou zatrpklost a absenci radosti ze života, což je opak jejich posláním. Papež klade důraz na slovo *radost*, z čehož je patrné, že se vymezuje proti předsudkům a stereotypům, které křesťana představují jako asketického člověka se skleslým výrazem. Jednoduše řečeno, František propaguje politiku radostného života^v. V návaznosti na to varuje před sklíčeností a odsuzuje pesimismus, který podle Františka nikdy nepřispěl k ničemu dobrému. Radost by mohla být nástrojem, jak církev a její členy představit v „přijatelnějším“ světle. Je totiž možné, že v dnešní společnosti je život křesťana stále prezentován jako plný odříkání, „mechanického“ modlení, uzavřenosti a smutku. V Bibli máme důkaz o tom, že i Ježíš Kristus se nebránil veselí, např. se účastnil svatby a prožíval radosti jako každý jiný člověk (Jan 2, 1-12). Ve srovnání s Františkem tento přístup k životu podporoval i svatořečený papež Jan Pavel II. (Jodoín 2012).

Tzv. dramaturgická perspektiva²³ by nám pomohla zanalyzovat Františkovu sebezprezentaci (vytváření a kontrolu dojmů) či jak církev ve smyslu instituce ovlivňuje

²³ Přístup, za jehož pomoci můžeme analyzovat sociální interakci, vnímat aspekty toho, co se kolem nás děje a pozorovat řízení a ovládání dojmů, sebezprezentaci aktérů, či vysledovat, jak různé instituce ovlivňují naše

jeho chování. Jelikož je katolická církev založena především na tradici a konzervatismu (a mohlo by se zdát, že se při zvláštních příležitostech projevuje jistou „okázalostí“), papež František vytváří dojem opaku. Za dosvědčující gesto považuji již to, že se po zvolení rozhodl nosit prostou bílou kleriku, odmítl drahé šperky a bydlí v Domě svaté Marty²⁴, vatikánském hotelu. Už jen tímto činem vybočil z tradičních zvyklostí na počátku pontifikátu a vytvořil dojem skromnosti. *„Moje rozhodnutí bydlet v Domě svaté Marty souvisí s mým způsobem života. Nemohu žít sám. Nemohu žít uzavřeně. Potřebuji kontakt s lidmi. Obvykle to vysvětluji takto: V Domě svaté Marty jsem zůstal z psychologických důvodů, abych netrpěl samotou, která mi nedělá dobře. Ale i z důvodu chudoby, protože jinak bych musel platit spoustu peněz psychiatrovi...“* (Papež František 2013a). Z těchto slov je patrné, že se prezentuje jako osoba s pozitivním přístupem ke změnám. V případě, že nevyužívá městské veřejné dopravy, mezi poutníky jezdí v otevřeném papamobilu, aby se mohl zdravit s přihlížejícími. Jeho chování je charakteristické otevřeností (a spontánností)^{vi}, jež vyplývá z jeho slov: *„Když jdeš navštívit někoho, koho máš rád a máš touhu s ním komunikovat, jdeš je snad navštívit v nějaké schránce ze skla? [...] Může se stát, že mne někdo uhodí, to se může přihodit. Z tohoto hlediska jsem velmi nedisciplinovaný. Ale ne proto, abych ze sebe dělal nějaké infant terrible²⁵. Prostě proto, že jdu navštěvovat lidi, přeji si s nimi hovořit a dotýkat se jich* (Papež František 2013a). Jedním z aspektů zapříčiňující tuto otevřenost by mohl být původ (italští předci a formování osobnosti v argentinském prostředí) či prostá potřeba kontaktu s lidmi (viz níže).

Frekventované je u něho slovo *dialog* (v promluvách se pojem objevil čtyřiatřicetkrát, nicméně komunikací a snahou o otevřenost se papež zabýval ve více než osmi prohlášeních), což souvisí s poselstvím Ježíše Krista hlásat evangelium (viz Mk

chování. Cílem výzkumu může být i pohlédnutí do „zákulisí“ role člověka, a objevit například skrytou příčinu jeho chování (Goffman 1999: 247).

²⁴ „Svatá Marta je dům, kde žije asi čtyřicet biskupů a kněží, kteří pracují při Svatém stolci“ (Papež František 2013a).

²⁵ Člověk, který nedbá na společenské zvyklosti. V současnosti se označení často chápe téměř jako lichotka, poklona něčí originalitě, odvaze a upřímnosti (<http://dictionary.reference.com/browse/enfant+terrible>, 6. 3. 2015).

16, 15) a s poselstvím církve. Pokud by církev nekomunikovala, uzavřela by se do sebe a před tím papež František varuje^{vii}; stejně tak se mají otevřít křesťané a hlásat evangelium svým životem a svědectvím. Opět se setkáváme se slovem *matka*, která se ale podle otce Františka může přeměnit na pouhou „babysitter“^{viii}, protože ta se snaží svěřené ratolesti pouze uspat a nejedná s nimi jako jejich skutečná matka. Z tohoto kontextu je zřejmé, že papežovým záměrem není církev, která se nezapojuje do veřejného dialogu a chybí jí aktivita a angažovanost ve světě, nýbrž dynamická, v jisté míře se proměňující instituce, jejíž „stopy“ jsou patrné i za branami Vatikánu.

4.4.2. Služba chudým

Dalším znakem Františkovy politiky je angažovanost pro osoby na okraji společnosti a služba chudým. Při svých cestách navštěvuje chudinské čtvrti a promlouvá k tamním lidem. Církvi vzkazuje, že má být „chudou církví pro chudé“ a také křesťanům, jež nesmí být neteční k potřebám druhých a sblížit se s pojmem solidarita. *Solidarita, služba a chudoba* jsou slova, na která papež František klade velký důraz. Oproti těmto výrazům se méně vyskytují slova *mír* (pojednání o míru se objevilo ve více než sedmi promluvách či *demokracie* (ve čtyřech prohlášeních), nicméně k otázkám svobody, důstojnosti či míru se papež také vyjadřuje^{ix}, jako např. „vůdce“ II. Vatikánského koncilu papež Pavel VI.^x Důvod výskytu slov solidarita, služba a chudoba můžeme hledat také v odkazu sv. Františka z Assisi, který zasvětil svůj život službě chudým a František ho v tomto případě míní následovat. Solidarita by se ovšem neměla pojit pouze s církví a křesťany, ale s každým člověkem^{xi}. Papež odkrývá téma solidarity, protože v dnešní době vidí právě její absenci^{xii}.

V jeho promluvách zabývajících se službou chudým se vyskytuje kritika vlastní církve, respektive upozornění^{xiii} směřovaná katolickým křesťanům. Napomíná je z lhostejnosti, se kterou se staví vůči chudým a nerovnostem ve společnosti^{xiv} a varuje před upadnutím do materialismu (Papež František 2015a). Podle něj je důležitější duchovní stránka života a stabilní vztahy s ostatními, ale samozřejmě netvrdí, že žít pod hranicí bídy je v pořádku. „*Když vyjdeme ze sebe, nalezneme chudobu. Dnes – a říci*

něco takového, bolí u srdce – nalézt mrtvého bezdomovce, který umrznul, nebudí rozruch. Dnes vyvolá rozruch možná nějaký skandál. Ano, skandál, to je zpráva! Pomyšlení na to, že množství dětí nemá co jíst, nezpůsobuje žádný rozruch. A to je vážné! Nemůžeme zůstat klidní!” (Papež František 2013c).

Z perspektivy dramaturgické analýzy je z Františkových výstupů „na jevišti“ patrný sociální důraz, jelikož často navštěvuje hospice či jiná ošetrovná zařízení, setkal se lidmi trpícími HIV virem či s delikventy nápravného zařízení²⁶ a z jeho slov je patrná obava o budoucnost dětí^{xv}. Vyplývá to z jeho role „pastýře“ církve, čímž by nebyl nikterak originální. Nicméně styl a radikalita, s nimiž vykonává svou službu, jsou dosti odlišné od pontifikátu Benedikta XVI. a podle Kennedyho se dají srovnat s aktivní službou Jana Pavla II. (Kennedy 2013).

Františkovým cílem je být blízko lidem, které společnost ostrakizuje a staví se k nim negativně. Zajímavé je, že k napravení vyzývá především křesťany a duchovní, protože podle něho kněz (obecně vzato), který je farníky (i společnost) považován za bezchybného a téměř svatého, má větší tendenci tíhnout k domýšlivosti (Papež František 2015a). Ze složení témat, která jsou obsahem papežových promluv je zřejmé, že i přes připisovanou modernitu a pozitivní přístup k reformám zastává tradiční poslání církve (co se týče sociálních otázek). Z vývoje katolické sociální nauky je patrné, že již od sepsání první sociální encykliky se kladl důraz na hodnoty jako subsidiarita, důstojnost, služba, participace či solidarita. Z mé analýzy vyplývá, že Františkův vzkaz se oproti původnímu charakteru nauky církve neliší (srov. Grossman 2014) a právě lidskou důstojnost (hlavní téma personalismu) papež zdůrazňuje.

²⁶ V době, kdy působil jako biskup v Buenos Aires se věnoval pastorační činnosti v chudinských čtvrtích, po zvolení neočekávaně navštívil například chudinskou čtvrť Varhinga v Rio de Janeiru při celosvětovém setkání mládeže v Brazílii v červenci 2013, letos na jaře zamířil do římského chudinského ghetta (viz Papež František 2013b). Ve srovnání s Benediktem XVI. je František podstatně aktivnější v oblasti pastorece. Zaprvé, František se v péči o chudé hojně angažoval již před zvolením, tudíž má k této činnosti blízko, za druhé, pochází z Argentiny, která je postižena chudobou více než Německo, rodná zem Benedikta XVI. a za třetí, Františkův zdravotní stav je podstatně lepší než ten Benediktův, takže má předpoklady být v pastorači aktivnější.

4.4.3. Kultura setkávání

František se ve svých rozpravách věnuje i tématu kultury. Z toho je patrné, že papež si všímá kontextu a posuzuje daný problém nejen z vlastní perspektivy, ale ohlíží se i na kulturu a okolnosti vzniku problému. Proto upozorňuje na tzv. uniformizaci kultur, kdy je každému národu odebírána vlastní identita, zapříčiněná mj. globalizací (Papež František 2015d). Pro zdravý sociální rozvoj doporučuje následující: *„Jediný způsob, jak růst jako osobnost, rodina či společnost, jak pokročit v životě národů, je kultura setkávání. Kultura, do níž může každý něco dobrého vložit a z níž na oplátku může něco dobrého získat. Druhý člověk mi vždy může něco dát, pokud se k němu dokážu přiblížit v otevřeném a ochotném postoji, bez předsudků. Buď dnes vsadíme na dialog a na kulturu setkávání, anebo všichni prohrajeme“* (Papež František 2013f). Pojem kultura se u Františka objevuje i v negativním smyslu. Jde o tzv. *kulturu skartování*^{xvi}. Z jazykového hlediska se jedná o metaforu a jedním ze znaků Františkova projevu je, že nepřímá pojmenování^{xvii} používá velmi často. Důvodem může být snaha zaujmout a pomocí jednoduchých přirovnání poskytnout srozumitelná vysvětlení. Oproti skartační kultuře by kultura setkávání mohla být univerzálním klíčem ke stabilnímu vztahu nejen mezi lidmi obecně, ale zejména mezi světem islámu a Západem. Muslimský svět by se měl začít přizpůsobovat moderní době, odmítnout hlasy fundamentalistického a extrémistického výkladu náboženství a snažit se komunikovat s ostatními náboženstvími ve znamení míru^{xviii}.

Tento pojem dále úzce souvisí s nejrozšířenějším komunikačním prostředkem – internetem. Papež ho označil jako „Boží dar“, který je ale zatížený riziky. Internet může přinést větší možnosti setkávání a solidarity, zároveň má tendenci odlučovat nás od našich blízkých nebo vyloučí ty, kteří k němu nemají přístup. Svatý otec na druhou stranu také vyzývá církve, aby se nebála vstoupit do dnešního digitálního světa a být v kontaktu s více lidmi^{xix}. Komunikace podle něj přispívá k projevení poslání církve²⁷.

²⁷ Zajímavostí je, že již v roce 1963 byl II. Vatikánským koncilem ustanoven Světový den komunikačních prostředků, který letos připadl na 17. května.

Pozitivní přístup k moderním komunikačním technologiím je předpoklad nebo alespoň dobrá výchozí pozice, pokud se nacházíte v roli morálního podnikatele. Díky papežově vstřícnějšímu přístupu k tomuto „produktu“ globalizace se jeho myšlenky a poselství mají šanci [papež vlastní účet na Facebooku (neoficiální) nebo na Twitteru^{xx}] dostat do nejzazších koutů světa s připojením k internetu, televizi či rozhlasu. Nicméně papežovo počínání se určitě nedá charakterizovat jako nějaká vyšší „církvní lobby“. Svoji prezentaci doplňuje vlastními cestami po různých zemích světa, aby tak svůj vliv rozšiřoval i pomocí osobních návštěv. Následující kapitola je věnována charakteru propagování jeho politiky v/na mezinárodním poli a případnému vlivu na mezinárodní aktéry.

Jak bychom mohli celkově charakterizovat Františkovy postoje, gesta a výroky? Od prvních momentů jeho pontifikátu je jeho služba spojena se symboly. Od prvotního odmítnutí luxusního života přes jeho výroky o přehnané okázalosti církve po zaměření na službu chudým se pro mnohé věřící stal František symbolem skromnosti a pokory. Ve světě, kde si lidé mohou představit církev pouze jako bohatou a nedostupnou instituci, se papež František rozhodl církev otevřít všem a rozšířit její působnost (Papež František 2013c; 2014d). Dalším znakem by mohla být jednoduchost až vágnost charakteristická pro papežův projev. Myslím si, že právě proto se papežovy myšlenky stanou pochopitelnými laickou a širší veřejností a mnohé zaujme naléhavost či dokonce radikalita (viz také Grossman 2014), s kterou pronáší svá tvrzení. Poměrně odlišná povaha papeže vyplývá i z Františkova původu (italští předci) a dřívější život v poněkud chudší Argentině (ve srovnání s Evropou). Snaha být slyšet je přesně ten znak, který ho odlišuje od předchozího papeže Benedikta (viz také Kennedy 2013). I když se to může zdát, papež František nemá v úmyslu měnit učení církve či ji reformovat z hlediska norem. Pouze k rozšiřování svého vlivu a vlivu církve používá nových prostředků (moderní technologie) a může být aktivní jako jiní světoví vůdci, kteří skrze tyto prostředky komunikují.

Níže jsem pomocí kontextuální analýzy vypracovala tabulku (v následující kapitole uvedeny menší tabulky za třemi podkapitolami), do níž jsem shrnula základní témata/výrazy, kterým se papež ve svých promluvách věnuje nejvíce (ty jsem zmínila již v průběhu celé kapitoly a v tabulce jsem je doplnila o další citované výrazy). S tabulky vyplývá, že nejfrekventovanějším výrazem se stala *služba*, kterou papež spojuje s chudými, resp. klade důraz na službu chudým, což je podle Františka hlavní poslání církve.

Aplikovala jsem zde škálu důležitosti od 1 do 10 podle toho, jaký důraz papež na dané téma klade a dále kritéria hodnocení (kladné, záporné a neutrálního kritérium), tzn., jaký postoj k danému tématu papež František zaujal. Také jsem v tabulce/tabulkách uvedla, ve spojitosti s jakým dalším tématem/hodnotou/slovem se daný výraz v promluvě vyskytl.

VÝRAZ	VÝSKYT	ŠKÁLA	SPOJISTOST SE SLOVEM	HODNOTA
Služba	112x	10	Chudí, církev	+
Rodina	108x	9	Církev, jednota, ochrana	+
Solidarita	95x	10	Chudí, jiná vyznání	+
Matka	93x	8	Církev, Panna Maria	+
Chudoba/chudí	80x ^{xxi}	10	Solidarita, pomoc	-/+
Církev	34x ^{xxii}	10	Otevřenost, radost	+
Kultura setkávání	51x	8	Komunikace	+
Skartační kultura	48x	4	Staří, chudí, nemocní	—
Mír	45x	10	Zachování, trvalost	+
Dialog	40x	7	Jiná vyznání, kultura setkávání	+
Demokracie	32x	8	Svoboda, lidská práva	⊙/+
Nevládní organizace	5x ^{xxiii}	3	Církev	-/⊙

5 FRANTIŠKŮV VLIV VE SVĚTĚ

Následující kapitola představuje analýzu Františkovy politiky v mezinárodních vztazích a šíření jeho vlivu napříč světem skrze internet, krátce se zmíním o několika zahraničních cestách (viz níže), které stihl František za dva roky svého pontifikátu podniknout a o jeho případném vlivu na průběh válečných konfliktů, zejména na Blízkém východě. Předpokládám, že oproti svému předchůdci klade větší důraz na osobní setkání, a to nejen s představiteli států či náboženských institucí.

Pár měsíců po zvolení měl papež František na programu Světové dny mládeže v Riu de Janeiru, v rámci mezináboženského dialogu se vydal do Svaté země, Turecka či Albánie (také komentoval současné etnické a „náboženské“ konflikty v Sýrii a Iráku), navštívil religiózní zemi Filipíny či modernizující se Jižní Koreu, promlouval k zástupcům Evropského parlamentu ve Štrasburku nebo se stal významným mediátorem (viz kap. 5.4.) mezi dlouhodobými nepřáteli USA a Kubou. Stejně jako Benedikt XVI. se chystá do USA (letos v září) či na africký kontinent (Uganda a Středoafrická republika). Navštíví i země Jižní Ameriky či nedalekou Francii (viz @Pontifex).

Některá média²⁸ zmiňují, že studenou válku pomohly ukončit apoštolské cesty papeže Jana Pavla II. a jeho duchovní obnova Polska. Janův morální apel požadující zrušení nepřátelství mezi Východem a Západem a ukončení komunistických diktatur spolu s vnitřní krizí autoritářských režimů v Sovětském svazu a dalších satelitních státech prý zapříčinily rozpad bipolárního systému. Mým předpokladem je, že papež František, který je v zahraničních poutích aktivní a rovněž se zapojuje do mezinárodní politiky skrze návštěvy představitelů různých států či šíří svůj vliv především pomocí Twitteru nebo vatikánský rozhlas, by mohl mít v pozici morálního podnikatele také

²⁸ The New York Times (2005)

<http://www.nytimes.com/2005/04/06/international/worldspecial2/06communism.html>,

The Telegraph (2011) <http://www.telegraph.co.uk/news/religion/8260516/John-Paul-II-fast-track-to-sainthood-for-the-pope-who-ended-the-Cold-War.html>,

The Heritage Foundation (2005) <http://www.heritage.org/research/commentary/2005/04/john-paul-ii-winning-the-cold-war>,

The Washington Post (2005) <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A28398-2005Apr5.html>.

patříčný vliv na dění v mezinárodních vztazích; ovlivnit jednání určitého aktéra v/na mezinárodním poli, např. OSN, a pomoci ukončit pronásledování křesťanů na Blízkém východě nebo znovuotevřít dialog mezi zneprátenými zeměmi.

Ze vztahu s USA, o kterém budu hovořit v kapitole 5.4, lze vypožorovat, že i když se jedná o představitele na první pohled dvou odlišných myšlenkových směrů, i tito aktéři se mohou dohodnout na spolupráci v mezinárodní politice. Z hlediska teorie mezinárodních vztahů lze na tento vztah aplikovat pohled liberálů, kteří věří ve spolupráci aktérů s mnohdy různými názory a vyznáními i přes to, že se v některých tématech rozcházejí (Moravcsik 1992: 2-4). Navíc to, že papež František dokázal s ostatními představiteli Vatikánu zmírnit napětí mezi USA a Kubou po dlouhých desetiletích, dokládá, že se opravdu jedná o vlivnou morální autoritu, která je schopna se aktivně zapojovat do mezinárodní politiky a podle mého názoru stojí v pozici tzv. *soft power*²⁹.

5.1. „Twiplomacie“

V předchozí kapitole jsem se zmínila, že pozitivní přístup k informačním technologiím a jejich využívání je pro morálního podnikatele výhodná výchozí pozice k šíření jeho politiky. V dnešním globalizovaném světě se tento výchozí bod stává spíše podmínkou než předpokladem úspěchu.

Nejpoužívanější formou komunikace na internetu jsou bezesporu sociální sítě. Za neznámější lze považovat Facebook (téměř 1,5 mld. uživatelů) a Twitter (necelých 300 mil. profilů), mezi další hojně využívané sítě patří Instragram, Tumblr, Google+, My Space nebo LinkedIn. Na sociálních sítích lze najít mnoho účtů pod Františkovým jménem, ovšem ve většině případů se jedná o jeho „fankluby“. Za

²⁹ Od počátku devadesátých let, kdy se termín aktivně dostal do diskurzu mezinárodních vztahů, je nejčastěji skloňován s jeho nejcitovanějším teoretikem Josephem Nyem Jr, který soft power definuje především jako schopnost jednoho aktéra ovlivnit chování ostatních. Soft power v jeho chápání pracuje s přitažlivostí a nikoliv s nátlakem, jako je tomu v případě hard power. V hypotetickém případě aktér A disponuje tzv. soft power, která ovlivňuje a mění preference aktéra B, jenž zcela dobrovolně mění své chování ve prospěch aktéra A. V oblasti mezinárodních vztahů můžeme soft power chápat jako schopnost jednoho státu ovlivnit to, co chtějí jiné státy (Nye 2004).

oficiální účet se považuje ten na Twitteru, kde papež vystupuje pod jménem Pontifex (@Pontifex, <http://twitter.com/Pontifex>). Součet příznivců, kteří papežovy profily v devíti světových jazycích na Twitteru sledují, činí 14 milionů. Data uvádí výroční globální studie Twiplomacy z roku 2014 (poprvé provedena v roce 2012), která zkoumá využívání Twitteru světovými lídry; představiteli států, vládami či náboženskými osobnostmi. Papež František se v žebříčku nejsledovanějších světových lídrů umístil na druhé příčce za prezidentem Spojených států Barackem Obamou, který registruje 49 milionů fanoušků (Lüfkens 2014). Pro mnoho diplomatů či významné osobnosti se Twitter stal důležitým informačním kanálem digitální diplomacie v 21. století. Je nutno podotknout, že skrze Twitter mohou tyto osoby publikovat své názory a šířit svůj vliv, nicméně problémy reálného světa se nemohou řešit pouze ve virtuálním prostoru. Přesto nejsledovanější lídři světa jsou si jistě vědomi toho, že používáním Twitteru mají v rukou mocný komunikační nástroj. Díky rychlému spojení mohou mezi sebou vést soukromé rozhovory, aniž by museli plánovat složitou a nákladnou cestu do zahraničí. Takto úzce jsou propojeni až na jednu zemi i členové prestižní G20^{xxiv} a šest států z G7^{xxv}. Pokud jde o politické představitele, používání Twitteru se pro ně může stát vlivným nástrojem při šíření jejich politiky.

Jak jsem již zmínila výše, nejsledovanějším lídrem v roce 2014 se stal Barack Obama. Nicméně navzdory vysoké sledovanosti prezidentova účtu byl za nejvlivnějšího lídra označen papež František - na jeho příspěvky reagovalo téměř desetkrát více lidí než na ty Obamovy (Lüfkens 2014). Papež František publikuje své myšlenky téměř každý den, ke dnešnímu dni počet příspěvků na Františkově profilu v anglickém jazyce dosáhl 525³⁰. Okolo tohoto počtu tzv. tweetů se pohybují i jeho ostatní profily vedené v nejrozšířenějších jazycích. Na účtu lze shlédnout také jedno video s proslovem věnované pronásledovaným křesťanům v Iráku z prosince 2014³¹. Ve srovnání s účtem emeritního papeže Benedikta XVI. je papež František o mnoho aktivnější. Benedikt byl

³⁰ Počet příspěvků na účtu @Pontifex v anglickém jazyce (<https://twitter.com/Pontifex>, 24. 3. 2015).

³¹ Video ke zhlédnutí na https://twitter.com/Pontifex_es/media, náhled dne 24. 3. 2015.

na svém účtu aktivní pouze od ledna 2009 do konce června 2009 a počet tweetů dosáhl pouhých 78³² a neobsahuje žádné fotky ani videa.

Ve svých příspěvcích František komentuje různé události ve světě. Vyjadřuje se k válečným konfliktům, adresuje církvi a křesťanům, publikuje citáty z Bible s účelem oslovit veřejnost či vyzývá k modlitbám^{xxvi}. Křesťanské hodnoty a poselství se snaží aplikovat na širokou veřejnost, tzn., obrací se i k laikům a nevěřícím. Vybízí k aktivitě organizace, které propagují tyto hodnoty a usilují o jejich prosazení např. dílčí změnou legislativy daného státu. Takto vyjádřil podporu organizacím usilujícím o prosazení práv nenarozených dětí na život, konkrétně se pořádaly Pochody pro život^{xxvii}, v Praze se letos konal 21. 3. 2015. Jedním z hlavních poselství papežových příspěvků je apel křesťanům, aby nezatajovali svá vyznání, svědčili svým životem o Kristu a sloužili ve světě potřebným^{xxviii}. Papež hovoří nejen o důležitosti základních lidských práv, ale věnuje se i rodině^{xxix} a potřebné komunikaci uvnitř^{xxx}, volá po míru^{xxxi} ve světě, kritizuje novodobé otroctví^{xxxii}, i ve smyslu zotročení lidí idolatrií peněz^{xxxiii}. František rozesílá skrze Twitter i pozdravy svým příznivcům do zemí, které již navštívil (Jižní Korea, Filipíny, Srí Lanka, Brazílie).

5.2. Promluva v Evropském parlamentu

Na pozvání předsedy Evropského parlamentu Martina Schulze se otec František rozhodl navštívit europoslance ve Štrasburku (25. listopadu 2014) a po Janu Pavlu II.³³ se stal druhým římským biskupem, který v Parlamentu přednesl oficiální projev. Byl uvítán předsedou Schulzem v rámci slavnostního ceremoniálu, v jehož průběhu zazněly hymny Vatikánu a EU a byla vztyčena vlajka Vatikánu. Po tomto ceremoniálu předseda Schulz představil papeži členy předsednictva. Papež po svém projevu ke členům Evropského parlamentu pokračoval návštěvou Rady Evropy (Higgins 2014). K zástupcům Parlamentu tak de facto hovořil první pontifik, který nepochází z Evropy a

³² Odkaz na účet Josefa Ratzingera v anglickém jazyce @Pope_Benedict (https://twitter.com/Pope_Benedict, 24. 3. 2015).

³³ Naposledy navštívil Štrasburk Jan Pavel II. roku 1988, tedy těsně před pádem Berlínské zdi, kdy se komunismus v Evropě začal rozpadat (Higgins 2014).

přístup k Evropě se tedy u Františka odlišuje od jeho předchůdců, Poláka Jana Pavla II. a Němce Benedikta XVI., kteří měli díky svému původu k Evropě jiný vztah.

Prostřednictvím projevu v jednom z řídicích orgánů Evropské unie měl papež jedinečnou šanci zapůsobit na europoslance a přednést tak své myšlenky a názory. Jaký impulz motivoval předsedu Schulze, aby pozval svatého otce do Štrasburku? Podle předsedy Parlamentu Evropa vzhlíží k Františkovi jako orientačnímu bodu v čase naprosté ztráty orientace a také podtrhl společné cíle EU a katolické církve, mezi které patří prosazování hodnot tolerance, solidarity, rovnosti a míru. Ztráta důvěry lidí v politiku, jak na národní, tak evropské úrovni, je podle něho v dnešní době alarmující a zdůraznil, že žádná instituce nemůže fungovat, pokud postrádá podporu veřejnosti (Schulz 2014).

Již na začátku svého proslovu se papež vrátil k době posledního projevu Jana Pavla II. na půdě Evropského parlamentu, kdy skončil bipolární systém a svět se začal více vzájemně propojovat, proto již dnes Evropa není hlavním centrem světa^{xxxiv}. Františkovým cílem bylo jeho prostřednictvím přinést všem evropským občanům poselství naděje a povzbuzení, které je založené na důvěře, „že *obtíže se mohou stát mocnými pobídkami k jednotě, aby byly překonány všechny obavy, které Evropa zakouší spolu s celým světem*“ (Papež František 2014f). Spolupráce v jednotě byla na počátku projektu evropského sjednocení motivována snahou prosazovat lidská práva a ochraňovat lidskou důstojnost. František se vrací k tomuto původnímu záměru společenství, kdy se po druhé světové válce stala „důstojnost“ klíčovým motivem v boji proti rozmanitému násilí a diskriminaci ve světě^{xxxv}. Znovu se v jeho slovech setkáváme s odkazem na personalismus, jenž hlásá, že důstojnost³⁴ a lidská práva³⁵ jsou spolu úzce propojeny a nelze je od sebe oddělit. Klade-li František důraz na důstojnost,

³⁴ Slovo důstojnost papež v při proslovu použil šestkrát. Tuto hodnotu pojí s významem důstojnosti práce, dále je podle něho naprosto potlačována při obchodu s lidmi, důstojnost je spojena i s pojmem životního prostředí (naše Země a její bohatství je nám propůjčena, abychom mohli důstojně žít) (Papež František 2014f).

³⁵ Lidská práva (také ta nezcizitelná) jako důležitá hodnota se v projevu vyskytla desetkrát. Spolu s právním státem je považuje za základní pilíř demokratického systému (Papež František 2014f).

apeluje na uznání i nezczitelných práv člověka, kterých nemůžeme být nikdy zbaveni, a už vůbec ne kvůli ekonomickým zájmům.

Jak jsem se již zmínila v dřívějších kapitolách, papež se ohlíží na sociální a antropologický kontext, tedy kulturu, z které člověk pochází. Zmiňuje pojem *multipolarita* (v proslovu desetkrát), jenž poukazuje na to, že v Evropě již nemůžeme vnímat pouze jednu kulturu v rámci jednoho státu. Budování Evropy bez přijetí multipolárního (či multikulturního) prostředí nelze. V návaznosti nato zmiňuje *globalizaci*, která může mít spolu s požadavkem kulturní hegemonie tendenci náboženské a kulturní odlišnosti ničit.

Upozorňuje na to, že se dnes prosazují individualistická práva jednotlivce, ale již není brán zřetel na povinnosti, které člověka vážou k jeho okolí^{xxxvi}. Tímto způsobem se tedy papež zajímá především o propojení osobní dimenze s dimenzí společného dobra.

Další poznámka papeže byla směřována k nedůvěře občanů v instituce^{xxxvii}, která byla navíc vyostřena ekonomickou krizí. Kritizuje bezohlednost současného „mechanismu“ institucí, kde se hledí pouze na neudržitelný blahobyť poháněný egoismem, který je lhostejný k okolnímu světu. Tím papež naráží na lhostejnost vůči chudým, starým či „nepotřebným“ osobám a vracíme se k již známému tématu Františkových promluv – solidaritě. Obrací se přímo k poslancům a nabádá je k uvědomění si svého poslání a opět se v textu setkáme s pojmem *skartační kultura*: „*Vy, ve svém poslání parlamentních poslanců, jste povoláni plnit jedno velké poslání, byť se může jevit jako neužitečné, totiž starat se o to, co je v národech a lidech křehké. Péče o tuto křehkost vyjadřuje moc i něhu, boj i plodnost uprostřed funkcionalistického a soukromnického modelu vedoucího neúprosně ke „skartační kultuře“*“ (Papež František 2014f).

František se dotkl i současných konfliktů na Blízkém východě, vůči kterým nesmíme zůstat neteční a lhostejní (více v následující kapitole), dále se věnoval otázce migrace, kdy kritizoval absenci vzájemné pomoci v Evropské unii^{xxxviii}, ocenil snahu EU

respektovat životní prostředí a podotkl, že nestačí jen zabraňovat znečišťování přírody, ale také její bohatství správně využívat: *„Jsme opatrovníci, nikoli páni [...] Nelze tolerovat, že miliony lidí ve světě umírají hlady, zatímco tuny potravin jsou denně vyhazovány z našich stolů“* (Papež František 2014f). Sociální citění lze zjistit z papežova apelu na důstojnost práce, kdy je nezbytné věnovat se politice zaměstnanosti, ale také je třeba zaručit vhodné podmínky pro její vykonávání a umožnit lidský rozvoj pracujících (Papež František 2014f).

Ve svém proslovu se František věnoval i tématu demokracie. Demokracie je prý ohrožena na životě, protože se z ní stává pouhá idea, jméno či obraz, který jsme již zapomněli převést do praxe^{xxxix}. Netvrdí, že lze ideál demokracie naplnit, ale zároveň odmítá rezignaci na snahu o uskutečnění části demokratických ideálů. Vymezuje se proti jakési unifikaci člověka i národů, která demokracii utlačuje: *„Výzvou nynějšího historického okamžiku je udržovat naživu realitu demokracií, předcházet tomu, aby jejich reálná síla, politický výraz národů byl odstraněn na nátlak nadnárodních, nikoli univerzálních zájmů, které demokracii oslabují a přeměňují na uniformní systémy sloužící neznámým impériím. Toto je výzva, před kterou vás dnes dějiny staví“* (Papež František 2014f).

Papež si pokládá otázku, jak získat zpět důvěru lidí v instituce a pomoci zajistit pozitivnější budoucnost pro Evropu: otevřením se transcendentnu. Varuje před absencí této dimenze, protože tím by Evropa nakonec ztratila svého křesťanského ducha a ideály, které ji v minulosti sociálně a kulturně formovaly^{xl}. Uznává, že dějiny křesťanství v Evropě nebyly vždy bez konfliktů, omylů a hříchů, ale také byly plné rozkvětu a živeny touhou budovat dobro. To je podle Františka dědictvím a identitou Evropy, která by měla žít s nadějí svoji přítomnost a „odvážně hledět do budoucnosti“: *„Nadešla chvíle opustit ideu ustrašené, do sebe shrbené Evropy a probudit Evropu, která bude protagonistkou, nositelkou věd, umění, hudby, lidských hodnot a také víry. Evropu, která si hledí člověka, brání jej a chrání“* (Papež František 2014f). Z toho plyne, že doporučuje poučit se z chyb v historii a nenechat se zastrašit hrozbami a problémy,

kterým se Evropa může postavit jediné tehdy, když bude „jednotná v různosti“ (Pope Francis 2014).

Papežův projev byl na konci zakončen potleskem vestoje a potleskem byl i několikrát během projevu přerušen. Česká i zahraniční média se k proslovu vyjádřila víceméně bez hodnocení, pouze shrnula jeho průběh a obsah.

V této tabulce jsem zmínila několik slov, které papež během projevu použil se zvlášť silným důrazem:

VÝRAZ	VÝSKYT	ŠKÁLA	SPOJITOST S	HODNOTA
Mír	18x	10	Zachování	+
Lidská práva	10x	9	Respekt, demokracie	+
Multipolarita	10x	7	Globalizovat	⊖
Dialog	7x	8	Mezikulturní	+
Důstojnost	6x	10	Lidská, práce	+
Svoboda	6x	9	Demokracie	+
Globalizace	5x	6	multipolární	⊖/—
Demokracie	2x	9	rozvoj	+

Nejfrekventovanější hodnotou v promluvě se stal *mír*, který sice v Evropě téměř všude panuje, ale ve zbytku světa jeho existence a udržení již tak samozřejmé není. Další poznatek se týká slova *důstojnost*: i když se to z jeho frekvence nemusí zdát, právě lidská důstojnost se stala hlavním tématem projevu na půdě Evropského parlamentu. František na ni nejvíce kladl důraz ve spojitosti s potřebou důstojné práce. Z tabulky dále vyplývá, že *globalizaci* papež nevnímá negativně, pouze ji považuje za fakt a neodvratnou záležitost dnešní doby a hledá i její pozitivní přínos. Podle Františka se tak demokracie může skrze globalizaci spolu s lidskými právy, důstojností a morálními zásadami šířit rychleji, než tomu bývalo dříve.

5.3. Účast v mezináboženském dialogu

V komunikaci s ostatními náboženstvími je papež František rovněž aktivní. V rámci mezináboženského dialogu navštívil Turecko, Izrael, Palestinu či Jordánsko. Svatý otec s katolickou církví si je vědom hodnoty, kterou má přátelství mezi lidmi různých náboženských tradic a dialog mezi náboženskými lídry jsou podle papeže zásadní. *„Dialog s nekřesťanskými věřícími se má vyznačovat otevřeností pravdě a lásce, navzdory různým překážkám a obtížím, a zvláště navzdory oboustrannému fundamentalismu [...] Politické a ekonomické motivy překrývají kulturní a náboženské rozdíly a využívají také minulých omylů a nepochopení, aby plodily nedůvěru a strach“* (Papež František 2013j: 250). Dialog ovšem neznamená, že bychom se měli vzdát vlastní identity. Právě díky zachování vlastní totožnosti chápeme důvody druhého člověka a rozdílnost je pro nás příležitostí k obohacení. Spolu s posláním křesťanů evangelizovat by se mohla nabízet otázka, jakým způsobem přiblížit nevěřící k církvi. *„Mezináboženský dialog a evangelizace se proto nevylučují, nýbrž se vzájemně živí. Nic nevnučujeme, nepoužívejme žádných záludných strategií, abychom přitáhli věřící, nýbrž naopak v radosti a jednoduchosti dosvědčujeme to, v co věříme a čím jsme“* (Papež František 2013j: 251).

V devíti promluvách se zabývá kritickou situací na Blízkém východě, zejména v Sýrii a Iráku³⁶. Jako hlavní představitel katolické církve, jejíž členi jsou masově perzekuováni, je jeden z prvních, kdo by se měl k situaci vyjádřit^{xli}. Největší důraz byl v promluvách týkajících se dění na Blízkém východě (a obecněji mezináboženského dialogu) kladen na slovo *mír* (zmíněno pětačtyřicetkrát), *dialog* (třiadvacetkrát) a *svoboda* (devatenáctkrát). V prohlášeních se papež zmiňuje o nešťastném osudu

³⁶ Papežská rada pro mezináboženský dialog zmiňuje činy, kterých se dopouštějí extrémisté z Islámského státu: *„masakrování lidí kvůli jejich náboženské příslušnosti, hanebná praxe stínání hlav, křížování a věšení mrtvol na náměstích, donucování k volbě mezi konverzí k islámu, placení zvláštní daně (jizja) anebo útku, vyhánění desítky tisíc lidí, včetně dětí, těhotných žen, starých a nemocných lidí z domovů, únosy křesťanských a jezidských děvčat a žen považovaných za válečnou kořist, zavádění barbarických praktik infibulace, destrukce míst náboženského kultu a křesťanských i muslimských památek, okupace a profanace kostelů a klášterů, strhávání křížů a jiných symbolů křesťanského či jiného náboženství, destrukce nedoceníitelného kulturního dědictví, opovržením hodné násilí mající terorizovat lidi a donutit je k poslušnosti nebo k útěku“* (Radio Vaticana CZ 2014a).

uprchlíků postižených násilím a válkou. S prosbou o pomoc se obrátil k mezinárodnímu společenství, aby prostřednictvím OSN zabránilo genocidě. Papež František se rozhodl napsat dopis generálnímu tajemníkovi OSN Banu Ki-Moonovi^{xlii}, aby OSN zasáhlo a zastavilo probíhající tragédii. Podle něho je nejdůležitější poskytnout nezbytnou pomoc uprchlíkům, a posléze zajistit bezpečný návrat do jejich domovů (Papež František 2014f). Na Františkově profilu na Twitteru bylo v prosinci zveřejněno video, kde papež vyjadřuje podporu křesťanským uprchlíkům v Iráku a děkuje jim za oběť, ač nedobrovolnou a krutou, kterou musejí přinášet. Z hlediska dramaturgické analýzy lze z více než minutového videa vyzorovat zoufalství a bezmoc, s kterými papež svůj projev pronáší. Je tomu tak podle mě proto, že sice je v mezinárodním prostředí váženou morální autoritou, ale sám od sebe nemůže konflikty (pod zástěrkou náboženství) na Blízkém východě přímo ovlivnit a především ne ihned. Nicméně církve může působit v postižených oblastech díky svým sociálním a charitativním organizacím, které mají od papeže podporu.

Podle mého názoru se papež František svou politikou blíží pontifikátu Jana Pavla II., který jako vůbec první papež navštívil v roce 2001 mešitu v Damašku (viz Kaleem 2014). Františkův důraz na komunikaci spěje k tomu, že se bude snažit o dialog i s ostatními náboženstvími a postupně snižovat napětí, které se zostřilo již zmíněným výrokem emeritního papeže Benedikta XVI (viz Gibson 2014). Komunikace ovšem neznamená pouze mluvit, ale především vytvářet přátelství, díky nimž můžeme lépe pochopit chování druhého. Samozřejmě zde mluvíme o přirozené komunikaci, která je ztížená přítomností extremismu a radikalismu v obou náboženstvích, proti čemuž chce papež František, zdá se, bojovat.

Následující tabulka sumarizuje výrazy, na které kladl papež velký důraz (v promluvách zaměřených na mezináboženský dialog a situaci na Blízkém východě):

VÝRAZ	VÝSKYT	ŠKÁLA	SPOJITOST SE SLOVEM	HODNOTA
Mír	45x	10	Trvalý, bezpečnost	+
Násilí	24x	8	Strach	—
Válka	24x	8	Chaos, Smrt	—
Svoboda	19x	10	Vyznání, lidská práva, demokracie	+
Konflikt	17x	8	Násilí, Smrt	—
Uprchlíci	15x	7	Solidarita, důstojnost	⓪

Z mé analýzy plyne, že papež apeluje především na stabilní a trvalý mír mezi všemi národy i náboženstvími, vyhraňuje se vůči jakékoli formě násilí a klade důraz na svobodu vyznání a lidských práv, jejichž zajištění můžeme hledat pouze v demokracii. Dále varuje, že usilovat o mír skrze válku nelze a ta vždy přinese pouze utrpení, smrt a prohlubuje nedůvěru mezi lidmi. Apeluje na Evropany, aby uprchlíky křesťanského vyznání z Blízkého východu přijímali se soucitem a láskou a snažili se jim poskytnout okamžitou pomoc a zajistit jejich bezpečí.

5.4. Vztahy s USA

Ráda bych se zmínila o vztahu papeže Františka jako uznávané morální autority a jedné z nevlivnějších osob světa – prezidenta Spojených států Baracka Obamy. Tento vztah zmiňuji, protože tomu, v jaké pozici v mezinárodních vztazích vůči sobě bude stát hlava jedné z největších mocností světa a nejvyšší představitel katolické církve, přiřkládám velký význam. Prezident se v březnu roku 2014 poprvé osobně setkal se svatým otcem ve Vatikánu. Barack Obama Vatikán navštívil již podruhé, poprvé zamířil za emeritním papežem Benediktem XVI. (Vatican Radio 2014). Ačkoliv by se spojenectví mezi katolickou církví a liberální Demokratickou stranou v USA mohlo zdát kontroverzní a téměř nemožné, opak je pravdou. Obama nejenže k papeži Františkovi vzhlíží jako k mocné morální autoritě, ale vnímá ho jako klíčového spojence v/na mezinárodním poli při řešení aktuálních společenských problémů. Dokonce Františkovi připsal zásluhu za otevření dialogu mezi USA a Kubou, více než půl století zneprátelenými zeměmi. I když papež nebyl přímo zapojen do rozhovorů mezi Spojenými státy a Kubou, podle Bílého domu měl na situaci velký vliv³⁷ již jen při setkání kubánských vysokých úředníků s členy papežovy administrativy. František navíc poslal osobní dopisy jak prezidentu Obamovi, tak prezidentu Castrovi s naléhavou prosbou ukončit dlouholetý konflikt a „obrátit list“. Díky tomu USA obnovily s Kubou formální diplomatické styky a po více než padesáti letech otevřely svoji ambasádu v Havaně (Obama 2014; Wolfgang 2014). Nicméně vlivný americký profesor a politolog Joseph Prud'homme se obává, že sblížení Vatikánu a USA může prohlubovat propast mezi demokraty a konzervativním křídlem katolické církve, protože tyto strany budou na sebe i nadále narážet kvůli nevyřešeným otázkám potratů a ostatních morálních problémů (Wolfgang 2014).

³⁷ „Hrál velmi důležitou roli. Papež nevládne armádám. Nemůže udělovat sankce, ale může jednat skrze svoji velkou morální sílu a to je rozdíl“, orig. „He played a very important role. The Pope doesn't wield armies. He can't impose sanctions, but he can speak with a great moral authority, and that makes a difference“ (Obama 2014). Také Kubánský prezident Raul Castro se k situaci vyjádřil. Ve svém proslovu v prosinci 2014 poděkoval prezidentu Obamovi a papeži Františkovi za úsilí, kterým pomohli obnovit diplomatické styky mezi USA a Kubou, které považuje za zásadní pro vývoj kubánské ekonomiky a diplomacie (Miroff 2014).

V čem se papež s prezidentem Obamou mohou shodnout, je snaha potírat příjmovou nerovnost, která se ve Spojených státech stále zvyšuje. Dalším společným cílem na společné schůzce se stala iniciativa pro zastavení změn klimatu a globálního oteplování. V neposlední řadě byla tématem sezení i míra vlivu církve ve Spojených státech, tedy spolupráce státu s místními církvemi, svoboda vyznání a její nedostatek především na Blízkém východě, otázka imigrační reformy v USA, boj s extrémní chudobou a sociální nespravedlností či snaha nadobro vyhladit obchodování s lidmi ve světě (Vatican Radio 2014).

Jakými konkrétními kroky by se tyto problémy daly vyřešit, již zmíněno nebylo. Jisté je, že se tito dva světoví lídři shodnou, které problémy jsou v tuto dobu nejvážnější a které je potřeba vyřešit. Pomocí dramaturgické perspektivy jsem z papežova jednání zjistila, že se vyhýbal tématům, která by mohla schůzku s prezidentem narušit a znepríjemnit. Týkalo by se to sociálních problémů ohledně předepisování antikoncepce, homosexuálních sňatků či otázky potratů. Také podle vatikánského historika Alberta Melloniho se prý papež některých otázek nedotkl cíleně. Tyto problémy by na jedné schůzce oba lídři vyřešit nedokázali, zbytečně by došlo k negativní konfrontaci, špatné atmosféře a nezbyla by chuť zabývat se problémy, na které by oba dokázali najít společné řešení (Shear; Yardley 2014).

Následující tabulka poskytuje vybraná témata, ve kterých se prezident Obama i papež František shodnou a mohli by nalézt jejich řešení. Výskyt slov jsem měřila v dokumentu apoštolské exhortace *Evangelii Gaudium*, ve kterém se papež František zabýval tématy, která byla probírána i na schůzce obou lídrů:

TÉMA	VÝSKYT	ŠKÁLA	SPOJITOST S	HODNOTA
Chudoba	80x	10	Sociální nespravedlnost	—
Životní prostředí	45x	8	Změna klimatu Globální oteplování	⊖/—
Náboženská svoboda	51x	10	Lidská práva	+
Ekonomie	29x	8	Vyřazování	—
Imigrace	5x	8	Solidarita	⊖/+

Z tabulky vyplývá, že největší důraz byl v dokumentu kladen na *chudobu*, již papež hodnotí negativně a přeje si ji v budoucnu snižovat. Dále hojně zmiňuje *náboženskou svobodu*, která je zahrnuta do základních lidských práv ve většině zemí světa, i když je na mnoha místech ve světě i přes to výrazně potlačována. Zajímavé je, že v dokumentu se pojem *imigrace* objevil pouze pětkrát, nicméně na schůzce s prezidentem Obamou se jevila jako jedno z hlavních témat, na které by mohli oba lídři najít společné řešení.

6 ZÁVĚR

Cílem práce byla analýza stěžejních myšlenek, poselství a šíření politiky současného papeže Františka, prvního jezuitského římského biskupa pocházejícího z Jižní Ameriky. S ohledem na fakt, že jsem v práci pojednávala o nejvyšším duchovním vůdci katolické církve, začala jsem práci krátkým úvodem do katolické sociální nauky; jejím postupným vývojem a charakteristikou (z důvodu spojení určitého období nauky církve s myšlením papeže Františka). Posléze jsem představila metodologii práce a termín, který jsem aplikovala na osobu svatého otce: představa papeže Františka jako morálního podnikatele v mezinárodních vztazích.

Příhodné bylo nejprve seznámit se s osobou papeže Františka, vlastním jménem Jorge Maria Bergoglia. Krátce jsem se věnovala jeho životu před zvolením a výzvami, před které byl na začátku svého pontifikátu postaven. V ústřední kapitole jsem provedla kontextuální analýzu papežových promluv a formou tabulek uvedla nejvíce citovaná témata/výrazy, kterým se papež věnuje. Dále proběhl rozbor Františkovy pozice jako aktéra v/na mezinárodním poli, kdy jsem na základě svého předpokladu aplikovala termín morálního podnikatele na osobu papeže Františka.

Jakým způsobem se tedy otec František zapojuje do mezinárodní politiky³⁸? Můj předpoklad, že František šíří svou politiku v roli mezinárodního podnikatele, se potvrdil. Jelikož se jedná o představitele prozatím nejrozšířenějšího náboženství na světě se 1,2 mld. věřících, je papež v pozici hlavní morální autority, která by mohla být

³⁸ Otázce, jak papež ovlivňuje mezinárodní vztahy, jsem se bohužel příliš nevěnovala, protože na ni nezbyl prostor potřebný k úplnému vysvětlení a zodpovězení otázky. Částečnou odpovědí, jak papež ovlivňuje mezinárodní vztahy, by mohlo být následující: již v průběhu práce jsem se zmínila, že vliv papeže Františka podle mě zapadá do kontextu tzv. soft power. Za příklad si můžeme uvést diplomatická jednání ohledně otevření dialogu mezi Spojenými státy a Kubou. Žádný jiný aktér mezinárodních vztahů za dobu několika desetiletí nedokázal zmírnit či ukončit napětí mezi těmito dříve zneprátelenými zeměmi. Papež by také mohl ovlivnit pomocí charitativních a sociálních organizací dění na Blízkém východě: např. urychlit zabezpečení a ochranu křesťanských uprchlíků a vytvořit nátlak na mezinárodní organizace (např. OSN), aby podnikly akce, které by mohly tento válečný konflikt ukončit. Patřičná proměna již bezpochyby proběhla mezi katolickou církví a ostatními náboženstvími, s jejichž představiteli se papež setkal (židovství, islám, protestantství, pravoslaví). Vztahy mezi jednotlivými náboženstvími ve světě jsou podle mě zásadní. Pokud nefungují, postrádají toleranci, solidaritu a otevřenost v komunikaci, a místo toho do nich vstoupí fundamentalismus, radikalismus a násilí zaštiťující se náboženstvím (resp. Bohem), zbytečně umírají stovky tisíc nevinných lidí, kteří by za jiných okolností žili na jednom místě v míru s lidmi jiných vyznání.

relevantním aktérem mezinárodních vztahů spolu s představiteli států, nevládními organizacemi či jinými duchovními vůdci.

Jelikož si je svatý otec vědom zodpovědnosti vyplývající z jeho pozice a rozvoji moderních informačních technologií, šíří své myšlenky a nauku církve pomocí televizního a rozhlasového vysílání či internetu. Do mezinárodní politiky se zapojuje skrze Twitterový účet či vatikánský rozhlas v rámci virtuálního prostoru a podniká apoštolské cesty do zemí, které jsou sužovány chudobou či válečnými konflikty, nebo se schází s významnými představiteli států či duchovními vůdci v rámci mezináboženského dialogu. Mezinárodní politiku neovlivňuje pomocí armády či lobby aparátu, ale šíří křesťanskou morálku a tradici skrze diplomatické styky.

Ve svých vzkazech navazuje na oba své předchůdce a charakter myšlenek se od nich výrazně neliší. Spíše jde o způsob šíření jeho politiky. František je od Benedikta XVI. odlišný v přístupu k moderním technologiím, povahou (Latinská Amerika versus Evropa) a spiritualitou (postoje papeže Františka vůči vůdcovství jsou zakotveny v jezuitské spiritualitě, formované jezuitským vzděláním). Nutno podotknout, že přijetí moderních technologií nečiní papeže v dnešní době nikým výjimečným. Dnes je to u duchovního vůdcovství jistě plus, ale záleží i na charakteru papežova leadershipu. Důležitější jsou v tomto případě základní dovednosti a schopnosti nutné pro úspěch vůdce, dělat obtížná rozhodnutí v podmínkách nejistoty, zůstat soustředěný ve víru každodenního chaosu a zachovat si vizi konečného cíle, i když je třeba občasně adaptace.

Povaha Františkova myšlení je založena na jezuitské spiritualitě a křesťanském personalismu, který klade důraz na jedinečný význam každého člověka, ale zároveň si všímá jeho vztahů s okolím, které člověka formují. Charakteristickým znakem Františkových promluv se stal odkaz na tradiční křesťanské hodnoty, jako jsou rodina (která je základním elementem společnosti a určuje její charakter), služba chudým (což je hlavním posláním církve patrné také z odkazu papežova patrona Františka z Assisi), důraz na lidskou důstojnost (znak personalismu) a také solidaritu, která nesmí chybět

v dnešním multipolárním světě rozličných kultur a různých náboženství. Přichází s pojmem *kultura setkávání*, která je (oproti tzv. *skartační kultuře*) založena na upřímném dialogu a otevřenosti bez přítomnosti předsudků a diskriminace.

Z obsahu práce vyplývá možnost, že osobnost s tak vysokým morálním kreditem a smyslem pro diplomacii v roli morálního podnikatele by mohla spolu s ostatními aktéry mezinárodních vztahů přispět ke změně kritické situace zemí, které sužují etnické a náboženské konflikty, ovlivnit katolickou demografii, přiblížit církve více lidem či přispět ke sjednocení názorů na různé společenské problémy.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

7.1. Literatura

Becker, Howard S. (1963). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance* (New York: The Free Press).

Bergoglio, Jorge M.; Skorka, Abraham (2013). *O nebi a zemi* (Praha: Paseka).

Cool, Michel (2013). *František. Papež z Nového světa* (Praha: Volvox Globator).

Escobar, Mario (2013). *Papež František. Muž modlitby* (Praha: Mladá fronta).

Fiala, Petr; Hanuš, Jiří; Vybíral, Jan (2004). *Katolická sociální nauka a současná věda: interdisciplinární analýzy sociálních encyklik Jana Pavla II.* (Brno: CDK).

Gaeta, Saverio (2013). *Papež František. Život a výzvy* (Praha: Paulínky).

Goffman, Erving (1999). *Všichni hrajeme divadlo* (Praha: Ypsilon).

Katolický týdeník (2014). Ze zahraničí. *Zabraňte genocidě!*, 28. 10. – 3. 11. 2014, Ročník XXV, č. 44, s. 3.

Katolický týdeník (2015). Zpravodajství. *Ve Vatikánu se chystají změny*, 10. – 16. 2. 2015. Ročník XXVI, č. 7, s. 16.

Krippendorff, Klaus (2013). *Content Analysis. An Introduction of Its Methodology* (California: Sage Publications).

Lowney, Chris (2014). *Papež František – umění vést. Čemu nás učí první jezuitský papež* (Praha: Triton).

Nye, Joseph S. Jr. (2004). *Soft Power. The means to success in world politics* (USA: PublicAffairs, Perseus Books Group).

Moravcsik, Andrew (1992). *Liberalism and international relations theory* (Boston: University of Chicago).

Papež František (2013a). Interview poskytnuté papežem Františkem ve čtvrtek 25. 7. 2013 brazilské televizní stanici Rede Globo a vysílané v neděli 28. 7. 2013. In: Papež František. *Prosím a přátelský dialog* (Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar).

Papež František (2013b). *Nikdo nemůže zůstat netečný vůči vládnoucím nerovnostem ve světě*. Papež František v chudinské čtvrti Varginha, Rio de Janeiro, čtvrtek 25. 7. 2013. In: Papež František. *Prosím a přátelský dialog* (Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar).

Papež František (2013e). Promluva k představitelům politiky a kultury, Rio de Janeiro, čtvrtek 27. 7. 2013. In: Papež František. *Prosím a přátelský dialog* (Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar).

Weber, Robert. F. (1990). *Basic Content Analysis* (California: Sage Publications).

Whetstone, J. Thomas (2002). Personalism and moral leadership: the servant leader with a transforming vision. *Business Ethics: A European Review*. Vol. 11/Oct 2002, No. 4, p. 385-392.

7.2. Internetové zdroje

@Pontifex (<http://twitter.com/Pontifex>, 17. 3. 2013).

Benedikt XVI. (2006). *Víra, rozum a univerzita*, 16. 9. 2006 (<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=6581>, 27. 5. 2015).

Benedikt XVI. (2012). *Deus caritas est = Bůh je láska: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI.* (Praha: Paulínky - Česká biskupská konference), s. 29-55.

Catholic Social Teaching (2015). Home. About CST (<http://www.catholicsocialteaching.org.uk/principles/>, 16. 2. 2015).

Davies, Brian (2015). Home. About CST. Further Explanation. *Catholic Social Teaching* (<http://www.catholicsocialteaching.org.uk/principles/info/>, 16. 2. 2015).

Franzosi, Roberto (2007). *Content Analysis: Objective, Systematic, and Quantitative Description of Content*, 14. 11. 2007 (http://www.unive.it/media/allegato/Scuola-Dottorale/2011/allegato/Content_Analysis_-_Introduction.pdf, 10. 3. 2015).

Gibson, David (2014). News. Global. Regensburg redux: Was Pope Benedict XVI. right about islam? *National Catholic Reporter*, 11. 9. 2014 (<http://ncronline.org/news/global/regensburg-redux-was-pope-benedict-xvi-right-about-islam>, 27. 2. 2015).

Grossman, Cathy, Lynn (2014). Religion. Cardinal Casper: Pope Francis Is Not A Liberal, He's A Radical, *The Huffington Post*, 11. 8. 2014 (http://www.huffingtonpost.com/2014/11/08/pope-francis-cardinal-kasper_n_6124042.html, 23. 3. 2015).

Heneghan, Tom (2013). UPDATE 2-Vatican document challenges Church to change attitude to gays, *Reuters*, 13. 10. 2013 (www.reuters.com/article/2014/10/13/pope-synod-idUSL6N0S82UG20141013, 2. 3. 2015).

Higgins, Andrew (2014). World. Europe. At European Parliament, Pope Bluntly Critiques a Continent's Malaise. *The New York Times*, 25. 11. 2014 (http://www.nytimes.com/2014/11/26/world/europe/pope-francis-strasbourg-european-parliament.html?_r=0, 25. 3. 2015).

Jodoin, Daniel (2012). *Top Ten Quotes From Pope John Paul II at WYD 2002*, 26. 7. 2012 (<http://saltandlighttv.org/blog/world-youth-day/top-ten-quotes-from-pope-john-paul-ii-at-wyd-2002>, 20. 3. 2015).

John XXIII. (1963). *Pacem in terris* (http://w2.vatican.va/content/john-xxiii/en/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_11041963_pacem.html, 6. 2. 2015).

John Paul II. (1987). *Sollicitudo Rei Socialis* (http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_30121987_sollicitudo-rei-socialis.html, 6. 2. 2015).

Kaleem, Jaweed (2014). Religion. How Pope Francis' Pilgrimage To The Holy Land Could Be A Turning Point In Christian-Muslim Relations, *The Huffington Post*, 23. 5. 2014 (http://www.huffingtonpost.com/2014/05/23/pope-francis-muslims-holy_n_5380231.html, 26. 3. 2015).

Katolická církev v České republice (2015). Církev v ČR. *Diecéze v ČR* (<http://www.cirkev.cz/cirkev-v-cr/dieceze-v-cr/>, 4. 2. 2015).

Kennedy, Eugene Cullen (2013). Why is Pope Francis familiar and Benedict hard to remember? *National Catholic Reporter*, 27. 7. 2013 (<http://ncronline.org/blogs/bulletins-human-side/why-pope-francis-familiar-and-benedict-hard-remember>, 23. 3. 2015).

Leo XIII. (1891). *Rerum novarum* (http://w2.vatican.va/content/leo-xiii/en/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_15051891_rerum-novarum.html, 4. 2. 2015).

Lüfkens, Matthias (2014). *Twiplomacy*, 26. 11. 2014 (<http://twiplomacy.com/blog/twiplomacy-study-2014-update/>, 17. 3. 2015).

McTavish, Donald G.; Pirro, Ellen P. (1990). *Contextual Content Analysis* (<http://ftp.clres.com/online-papers/qq.pdf>, 28. 1. 2015).

Miroff, Nick (2014). World. In Speech, Raul Castro Thanks Obama, Pope Francis, *The Washington Post*, 17. 12. 2014 (http://www.washingtonpost.com/world/in-speech-raul-castro-thanks-obama-pope-francis/2014/12/17/f93dd9a8-8607-11e4-abcf-5a3d7b3b20b8_story.html, 10. 4. 2015).

Obama, Barack (2014). President Obama reflects on his first meeting with Pope Francis [prezident Obama v rozhovoru s šéfredaktorem CBS News], *Youtube*, 28. 3. 2014 (<https://www.youtube.com/watch?v=MnaZofMmqTo>, 26. 3. 2014).

Papal Encyclicals Online (2015). *Pope St. John Paul II. 1978-2005* (<http://www.papalencyclicals.net/JP02/>, 6. 2. 2015).

Papež František (2013c). *Raději církev, která utrpěla nehodu, než církev uzavřenou do sebe* [promluva papeže Františka na setkání s církevními hnutími, nám. sv. Petra], 20. 5. 2013 (<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=18305>, 27. 5. 2015).

Papež František (2013d). *Rodina je motorem světa a dějin*, 25. 10. 2013. In: Mléčka, Ondřej (2013). Ze zahraničí. František: Rodina je motorem světa dějin. *Tiskové středisko České biskupské konference*, 25. 10. 2013 (<http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/frantisek-rodina-je-motorem-sveta-a-dejin/>, 2. 3. 2015).

Papež František (2013f). *Papež František: Církev je - v určitém smyslu - ovdovělou matkou* [kázání z domu sv. Marty], 17. 9. 2013 (<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=18857>, 11. 3. 2013).

Papež František (2013g). *Papež František: Církev je matkou, nikoli babysitter* [kázání z domu sv. Marty], 17. 4. 2013 (<http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=18146>, 11. 3. 2015).

Papež František (2013h). *O církvi jako Kristově těle* [generální audience, katecheze na nám. sv. Petra], 19. 6. 2013 (<http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=18439>, 16. 3. 2015).

Papež František (2013i). *Pravá moc je služba* [homilie při inaugurační mši, nám. sv. Petra], 19. 3. 2013 (<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=17984>, 23. 3. 2013).

Papež František (2013j). *Evangelii Gaudium V.b: Mezináboženský dialog*, 26. 11. 2013 (<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=19231>, 26. 3. 2015).

Papež František (2014a). *Komunikace ve službě autentické kultury setkávání*, [poselství papeže Františka k 48. Světovému dni sdělovacích prostředků]. 1. 6. 2014 (<http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/poselstvi-papeze-frantiska-ke-dni-sdelovacich-prostredku/>, 3. 3. 2015).

Papež František (2014b). Zprávy. Kázání z Domu sv. Marty. Papež František kázal o radosti, *Radio Vaticana CZ*, 22. 5. 2014 (<http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=20250>, 6. 3. 2015).

Papež František (2014c). Zprávy. *Mladí dávají lidu sílu, staří paměť a lidovou moudrost*, 28. 9. 2014 (<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=20866>, 2. 3. 2015).

Papež František (2014d). *Církev: Bůh formuje lid* [katecheze papeže Františka na generální audienci, nám. sv. Petra], 18. 6. 2014 (<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=20408>, 11. 3. 2015).

Papež František (2014e). *Není nic důležitějšího, než přivést lidi k Bohu* [k 120 biskupům jmenovaným během roku], 18. 9. 2014 (<http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=20809>, 16. 3. 2015).

Papež František (2014f). *Udržovat naživu demokracii před nátlakem neznámých impérií*, [český překlad Františkova projevu ve Štrasburku], 25. 11. 2014 (http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=21141#_ftn1, 25. 3. 2015).

Papež František (2014g). Zprávy. *František píše Ban Ki-moonovi*, 13. 8. 2014 (<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=20652>, 26. 3. 2015).

Papež František (2015a). *Kdyby se z evangelia odstranili chudí, stalo by se nepochopitelným* [homilie papeže při mši s biskupy, kněžími a řeholnicemi, Manila], 16. 1. 2015. (<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=21348>).

Papež František (2015b). *Dva roky pontifikátu* [interview papeže Františka pro mexickou televizi], 15. 3. 2015 (<http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=21606>, 17. 3. 2015).

Papež František (2015c). Zprávy. *Chudí nás vedou na cestu pokory a pravdy, řekl papež dobročinné nadaci*, 16. 2. 2015 (<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=21488>, 23. 3. 2015).

Papež František (2015d). *Papež: Uniformní globalizace skartuje samotné kultury* [setkání s diplomatickým sborem, akreditovaným u Svatého stolce], 12. 1. 2015 (<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=21337>, 23. 3. 2015).

Paul VI. (1965). *Pastoral Constitution on the Church in the Modern World. Gaudium et spes* (http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_cons_19651207_gaudium-et-spes_en.html, 6. 2. 2015).

Pew Research Center (2013). Religion. Polling and Analysis. *The Global Catholic Population*, 13. 2. 2015 (<http://www.pewforum.org/2013/02/13/the-global-catholic-population/>, 27. 2. 2015).

Pew Research Center (2014). Religion. Polling and Analysis. *Religion in Latin America*, 13. 11. 2014 (<http://www.pewforum.org/2014/11/13/religion-in-latin-america/#>, 2. 3. 2015).

Pew Research Center (2015). Religion. Polling and Analysis. *Gay Marriage Around the World*, 6. 1. 2015 (<http://www.pewforum.org/2013/12/19/gay-marriage-around-the-world-2013/>, 3. 3. 2015).

Pius XI. (1931). *Quadragesimo anno* (http://w2.vatican.va/content/pius-xi/en/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_19310515_quadragesimo-anno.html, 4. 2. 2015).

Plunkett, David (2010). *Expressivism, representation, and the nature of conceptual analyses* (<http://link.springer.com/article/10.1007/s11098-010-9582-4/fulltext.html>, 10. 3. 2015).

Pulella, Phillip (2014). World. Pope replaces cardinal at head of Vatican financial authority, *Reuters* 30. 1. 2014 (<http://www.reuters.com/article/2014/01/30/pope-finances-idUSL5NOL42HE20140130>, 24. 2. 2015).

Pope Francis (2014). *Speech of Pope Francis at the European Parliament Strasbourg*, [plné znění Františkova projevu v anglické verzi], 25. 11. 2014 (<https://www.youtube.com/watch?v=cqP2DB2isZ0>, 25. 3. 2015).

Pope Francis (2015). *Letter of His Holiness Pope Francis to the Presidents of the Episcopal Conferences and Superiors of Institutes of Consecrated Life and Societies of Apostolic Life Concerning the Pontifical Commission for the Protection of Minors*, 2.2. 2015 (http://w2.vatican.va/content/francesco/en/letters/2015/documents/papa-francesco_20150202_lettera-pontificia-commissione-tutela-minori.html, 9. 4. 2015)

Radio Vaticana CZ (2014a). Zprávy. *Papežská rada pro mezináboženský dialog k situaci v Iráku*, 12. 8. 2014 (<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=20650>, 25. 2. 2015).

Shear, Michael D.; Yardley, Jim (2014). World. Europe. An Exchange of Views, Some in Accord, *The New York Times*, 27. 3. 2014 (www.nytimes.com/2014/03/28/world/europe/president-obama-pope-francis.html?_r=0, 10. 4. 2015).

Schulz, Martin (2014). *Pope Francis speaks at the European Parliament (full speech, english audio)*, [úvodní projev Martina Schulze, předsedy Evropského parlamentu] 25. 11. 2014 (<https://www.youtube.com/watch?v=A6dARTnMwc0>, 25. 3. 2015).

Teicher, Jordan G. (2012). Why is Vatican II So Important? *National Public Radio*, 10. 10. 2012 (<http://www.npr.org/2012/10/10/162573716/why-is-vatican-ii-so-important>, 5. 2. 2015).

Today (2013). News. Video. *Pope Francis wrote frankly about celibacy struggles*, 22. 3. 2013 (<http://www.today.com/video/today/51286661#51286661>, 25. 4. 2015).

Tornielli, Andrea (2013). Inchieste ed Interviste. "Carrierismo e vanità, peccati nella Chiesa", *Vatican Insider*, 14. 3. 2013 (<http://vaticaninsider.lastampa.it/inchieste-ed-interviste/dettaglio-articolo/articolo/america-latina-latin-america-america-latina-12945/>, 26. 2. 2015).

UK Essays (2003). *Essays. Criminology. Howard Becker and the term moral entrepreneur* (<http://www.smepool.com/serial-entrepreneurs/eco-entrepreneur/moral-entrepreneurs/>, 26. 2. 2015).

Vatican Radio (2014). News. *Vatican statement on meeting of Pope Francis and President Obama*, 27. 3. 2014 (<http://www.news.va/en/news/vatican-statement-on-meeting-of-pope-francis-and-p>, 26. 3. 2015).

Winfield, Nicole (2012). Religion. Vatican Scandal: 'Vatileaks' Casts Cloud Over New Cardinal Ceremony, *The Huffington Post*, 17. 2. 2012 (http://www.huffingtonpost.com/2012/02/17/vatican-scandalvatileaks-_n_1284039.html, 3. 3. 2015).

Wolfgang, Ben (2014). Home. News. Politics. Obama finds an ally on political controversies at the Vatican, *The Washington Times*, 30. 12. 2014

(<http://www.washingtontimes.com/news/2014/dec/30/president-obama-sees-pope-francis-as-political-all/?page=all>, 26. 3. 2015).

Youtube (2013). *Zvolení papeže Františka [záznam přímého přenosu Františkova projevu bezprostředně po zvolení]*, 13. 3. 2013 (<https://www.youtube.com/watch?v=7EiY69pLAXM>, 4. 3. 2015).

Yuengert, Andrew M. (2015). *Moral Entrepreneurship and the Real Common Good*. Religion & Liberty. *Acton Institute*. Vol. 14, No. 6 (<http://www.acton.org/pub/religion-liberty/volume-14-number-6/moral-entrepreneurship-and-real-common-good>, 26. 2. 2015).

8 RESUMÉ

The bachelor thesis presents an analysis of key ideas, messages and policy in international relations of the first Jezuit pontiff, Pope Francis. This paper contains an introduction to the Catholic social teaching (part of which represents Pope Francis), theoretical and methodological framework (concerning a concept of moral entrepreneurship and presentation of a content analysis used) and in particular, my own analysis of Francis's speeches, messages and his influence in the role of moral entrepreneur in international relations.

The hypothesis that Francis (whose civil name is Jorge Mario Bergoglio) can be considered as a moral entrepreneur in international relations was confirmed. In the role of the supreme head of the Church is in the position of the main moral authority in the world. Francis's underlying message lies in the poor humble Church, her service to the poor, emphasis on the family, human dignity (reference to a school of thoughts called personalism), solidarity and an open dialogue between Church and the world. The special character of Francis's expansion of Gospel and policy is a use of modern communication technologies like social networks. Moreover, Pope Francis is active in apostolic journeys, interreligious meetings and emphasizes a dialogue with the important leaders in international relations.

9 POZNÁMKY

ⁱ Přirovnání církve k matce (ve smyslu sociální role) v katechezi *O církvi jakožto matce*, 11. 9. 2013 (<http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=18834>, 16. 3. 2015). Viz také: „Zasvěcená žena je matkou, musí být matkou a nikoli „starou pannou“! Promiňte mi, že tak mluvím, ale v zasvěceném životě je toto mateřství, tato plodnost důležitá! Tato radost duchovní plodnosti at inspiruje váš život; buďte matkami jako postava Matky Marie a Matky církve. Nelze chápat Marii bez jejího mateřství, nelze chápat církev bez jejího mateřství a vy jste ikonou Marie a církve“ (Tamtéž).

ⁱⁱ „Je to tak trochu jako když syn mluví o své matce, o svoji rodině. Mluvit o církvi znamená mluvit o naší matce, naší rodině. Církev totiž není nějaká samoučelná instituce nebo soukromá asociace či nevládní organizace a tím méně je třeba zužovat ji pouze na klérus nebo Vatikán. [...] Ale církev jsme všichni, všichni jsme rodinou, všichni patříme k matce“ (Papež František 2013c Papež František 2014c;). Slovo matka zmiňuje i v kázáních, která rozebírají během liturgie přečtená evangelia a zde se s „matkou“ opět setkáváme: „Naše matka církev je taková!“ „...teprve až nás On navrátí naší matce.“ „Mám touhu prosit Pána o milost, abychom stále chovali důvěru k této matce, která nás brání, učí, vychovává...“ (Papež František 2013f).

ⁱⁱⁱ „Rodina je místem, kde se člověk učí milovat, je přirozeným středem lidského života. Osobnost každého z nás se utváří v rodině. Rodina je místem, kde se učíme umění dialogu a vzájemné komunikace“ (Papež František 2013d).

^{iv} „Kolik jen škod působí klevety, kolik zla! Nikdy nepomlouvat druhé, nikdy! Kolik škod zasazují církvi rozdělení mezi křesťany, stranickosti a přizemní zájmy!“ (Papež František 2013h).

^v „Radost je jakýmsi znakem křesťana. Křesťan bez radosti buď není křesťan, nebo je nemocen. [...] Jednou jsem řekl, že existují křesťané tvářící se jako feferonky v octu... Stále nosí takovou tvář! [...] Radost je pečeť křesťana. I v bolestech, souženích a pronásledováních“ (Papež František 2014b).

^{vi} „Snažím se být takový, jak je mi to milé. Někdy přeháním, což se může někoho dotknout. Musím si dávat pozor, ale jsou to symboly, způsob bytí. Je tu Mercedes. Já ale nemohu jet v Mercedesu nebo v BMW. Mám ten Focus nebo jak se to jmenuje. Ten používám. Je to víceméně užitkový vůz na úrovni zaměstnance banky, ne? Věřím, že v jednoduchosti je pravda“ (Papež František 2015b).

^{vii} „Co se však stane, když se církev uzavře? Roznemůže se. Onemocní. Je to jako místnost, kde se dlouho nevětralo a je cítit vlhkost apod. Tak to nejde. Taková církev není zdravá. Církev musí vycházet se sebe. Kam? Na existenciální periferie, kamkoli, ale vyjít. Ježíš nám říká: »Jděte do celého světa. Jděte, hlásejte, dosvědčujte. «Ale, když někdo vyjde ven ze sebe, může se stát to, co se přihodí leckomu, kdo vyjde z domu na ulici. Stane se mu nehoda. Já vám však dnes říkám, že je mi tisíckrát milejší církev, která utrpěla nehodu, než nemohoucí církev, která chřadne uzavíráním se do sebe samé. Je třeba vycházet ven“ (Papež František 2013c).

^{viii} „Když tak jednáme, církev je matkou, která rodí děti, děti, protože my jako děti církve neseme právě toto. Když to však neděláme, stává se církev nikoli matkou, nýbrž církví, jež je jakousi babysitter, která pečuje o dítě, aby usnulo. Je to církev ukonejšená“ (Papež František 2013g).

^{ix} Násilí a války jsou podle papeže jazykem smrti a mír nelze utvrdit jinak než mírem. „Násilí a válka není nikdy cestou míru!“, „Válka znamená vždycky konec míru, vždycky je porážkou lidství“ (viz <http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=18820>).

^x Předchozí výroky o míru papeže Františka můžeme srovnat s prohlášením papeže Pavla VI. při promluvě k OSN v roce 1965: „Už nikdy válka jedněch proti druhým, už nikdy válka! Mír se utvrzuje pouze mírem, který není odtržen od povinností spravedlnosti“ (viz <http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=18820>).

^{xi} „Povolání ochraňovat se však netýká jenom nás křesťanů; má předcházející dimenzi, která je jednoduše lidská a týká se všech. Chránit veškeré stvoření, krásu stvoření, jak nám bylo řečeno v knize Geneze a jak nám ukázal svatý František z Assisi, znamená respektovat každé Boží stvoření i prostředí, ve kterém žijeme. Znamená chránit lidi, pečovat o lidi, o každého člověka s láskou, zvláště o děti, o staré lidi, o ty, kteří jsou nejkřehčí a kteří se často ocitají na periférii našeho srdce. Znamená to vzájemně o sebe pečovat: v rodině, kde se manželé vzájemně ochraňují, potom pečují o děti a postupně pak děti začínají ochraňovat rodiče. Znamená to upřímně prožívat přátelství, které je jakousi vzájemně poskytovanou ochranou v důvěrnosti, v úctě a dobru (Papež František 2013i).

^{xii} „Na slovo solidarita se často zapomíná nebo se o něm mlčí, protože je nepohodlné. Téměř se z něj stala nadávka. Chtěl bych proto vyzvat každého, kdo vlastní více zdrojů, a dále veřejné představitele a všechny lidi dobré vůle, aby nikdy nepolevili v úsilí o spravedlivější a solidárnější svět. Nikdo nemůže zůstat netečný vůči nerovnostem, které ve světě dosud vládnou! Kéž každý člověk – podle vlastních možností a v souladu se svou zodpovědností – dokáže přispět k vymýcení sociální nespravedlnosti. Ke světu, ve kterém by se lépe žilo, v němž se nevede kultuře sobectví a individualismu, jež často řídí naši společnost, nýbrž kultuře solidarity“ (Papež František 2013b).

^{xiii} „Nemůžeme se stát naškrobenými, převelice vzdělanými křesťany, kteří jen mluví o teologii a klidně popíjejí čaj“ (Papež František 2013c).

^{xiv} „Lhostejnost a egoismus na nás neustále číhají. Pozornost vůči chudým lidem nás obohacuje a staví na cestu pokory a pravdy“ (Papež František 2015c).

^{xv} „Také my máme úkol chránit, vést a povzbuzovat naši mládež, pomáhat jí k vytváření společnosti hodné jejího velkého duchovního a kulturního odkazu. Obzvláště je třeba, abychom nahlíželi každé dítě jako dar, který je třeba přijmout, mít rád a chránit. A musíme se starat o nezletilé a nedopouštět, aby byli okrádáni o naději a odsuzováni k životu na ulici“ (Papež František 2015a).

^{xvi} „Jsou skartovány děti, je skartována mládež, protože nemá práci, a jsou skartováni staří pod záminkou udržení „rovnováhy“ ekonomického systému, jehož středem není člověk, ale bůžek peněz. Všichni jsme povoláni čelit této jedovaté skartační kultuře (Papež František 2014c).

^{xvii} „Nedat šanci provizorní kultuře, která krájí náš život na kousky!“, „křesťané tvářící se jako feferonky v octu“, „naškrobení křesťané“, „církve jako babysitter“, „církve jako matka“.

^{xviii} „Tento jev je důsledkem skartační kultury aplikované na Boha. Náboženský fundamentalismus totiž, ještě před vlastním odpisem lidských bytostí, na kterých jsou páčány hrůzné masakry, odmítá samého Boha a činí z něj pouhou ideologickou záminku. Tato nespravedlivá agrese, která postihuje také křesťany a jiné etnické a náboženské skupiny v regionu – kupříkladu jezidy – vyžaduje jednohlasnou odpověď v rámci mezinárodního práva“ (Papež František 2015d).

^{xix} „Ovšem nestačí brouzdat digitálními ulicemi, být prostě připojeni. Je třeba kontaktů, které doprovázejí skutečné setkání. Nemůžeme žít sami, uzavřeni v sobě samých. Neutrálnost médií je pouze zdánlivá, jedině ten, kdo se v komunikaci osobně angažuje, může být považován za bernou minci. Osobní angažovanost je samým jádrem důvěryhodnosti komunikátora. Právě proto může křesťanské svědectví - díky sociální síti - dospět až na existenciální periferie“ (Papež František 2014a).

^{xx} Františkov účet na Twitteru je plný jeho vlastních myšlenek. Téměř každý den se na papežově účtě objeví citát. František užívá uživatelského jména Pontifex a registruje 14 milionů příznivců (<http://twitter.com/Pontifex>, 14. 3 2015).

^{xxi} Osmdesátkrát se výraz chudoba či chudí vyskytl již jen v rámci apoštolské exhortace.

^{xxii} Výraz se vyskytl ve 34 promluvách.

^{xxiii} Výraz se vyskytl ve více než 5 promluvách.

^{xxiv} Veřejný seznam uživatelů Twiplomacy a seznam účtů členů G20: <https://twitter.com/Twiplomacy/lists/G20/members>.

^{xxv} Veřejný seznam uživatelů Twiplomacy a seznam účtů členů G7: <https://twitter.com/Twiplomacy/lists/g7/members>.

^{xxvi} Viz příspěvek: „Tolik nevinných lidí v Iráku bylo donuceno opustit své domovy. Pane, prosíme, aby se co nejdříve mohli vrátit zpět“, orig. „So many innocent people have been driven from their homes in Iraq. Lord, we pray they may go back soon“ (@Pontifex, 18. 8. 2014), náhled 24. 3. 2015. „Dnes se modleme za ty, kteří jsou pronásledováni pro svoji křesťanskou víru“, orig. „Let us pray today for all those who are persecuted for their Christian faith“ (@Pontifex, 26. 12. 2015), náhled 24. 3. 2015.

^{xxvii} „Každý život je dar“, orig. „Every Life is a Gift. #marchforlife“ (@Pontifex, 22. 1. 2015), 24. 3. 2015.

^{xxviii} „My křesťané, členové Boží rodiny, jsme povoláni jít a sloužit potřebným“, orig. „We who are Christians, members of God's family, are called to go out to the needy and to serve them“ (@Pontifex, 18. 1. 2015), náhled 24. 3. 2015.

^{xxix} „Šťastné rodiny jsou základem církve i společnosti“, orig. „Happy families are essential for the Church and for society. #prayforsynod“ (@Pontifex, 3. 10. 2014), náhled 24. 3. 2015.

„Rodina je místo, kde se jsme formováni. Každá rodina je základním kamenem při vytváření společnosti“, orig. „The family is where we are formed as people. Every family is a brick in the building of society“ (@Pontifex, 23. 10. 2014), náhled 24. 3. 2015.

„Rodina je společenství lásky, kde se každý z nás učí, jak se chovat k ostatním a ke světu kolem nás“, orig. „The family is a community of love where each of us learns to relate to others and to the world around us“ (@Pontifex, 9. 12. 2014), náhled 24. 3. 2015.

„Rodina je největším pokladem každé země. Necht' každý z nás chrání a posiluje tento úhelný kámen společnosti“, orig. „The family is the greatest treasure of any country. Let us all work to protect and strengthen this, the cornerstone of society“ (@Pontifex, 16. 1. 2015), náhled 24. 3. 2015.

^{xxx} „Je tolik důležité naslouchat! Manželé potřebují komunikovat, aby přinášeli štěstí a pokoj do rodinného života“, orig. „It is so important to listen! Husbands and wives need to communicate to bring happiness and serenity to family life“ (@Pontifex, 16. 12. 2014), náhled 24. 3. 2015.

^{xxxi} „Kolik nevinných lidí a dětí trpí ve světě! Pane, daruj nám svůj mír!“ orig. „How many innocent people and children suffer in the world! Lord, grant us your peace!“ (@Pontifex, 1. 1. 2015), náhled 24. 3. 2015.

^{xxxii} „Už žádní otroci. Všichni jsme bratři a sestry“, orig. „Slaves no more. We are all brothers and sisters. #EndSlavery“ (@Pontifex, 2. 12. 2014), náhled 24. 3. 2015.

^{xxxiii} „Pán to říká jasně: nemůžete sloužit dvěma pánům. Musíte si vybrat mezi Bohem a penězi“, orig. „The Lord put it clearly: you cannot serve two masters. You have to choose between God and money“ (@Pontifex, 18. 12. 2014), náhled 24. 3. 2015.

^{xxxiv} „Zdá se, že vedle širší a vlivnější Unie vyvstává obraz poněkud stárnoucí a stísněné Evropy, v níž roste pocit, že v důsledku odstupů, nedůvěry a někdy i podezření, s nimiž se na ni hledí, ztrácí svoje vůdčí postavení“ (Papež František 2014f).

^{xxxv} „Prosazování lidských práv má dnes ústřední roli ve snahách Evropské unie favorizujících osobní důstojnost jak ve vlastním rámci, tak ve vztazích s jinými zeměmi. Jde o důležité a obdivuhodné nasazení, poněvadž přetrvává příliš mnoho situací, v nichž se s lidskými bytostmi zachází jako s předměty, jejichž koncepci, konfiguraci a užitečnost lze naprogramovat a které lze potom zahodit, když už se nehodí, protože jsou slabé, nemocné či staré“ (Papež František 2014f).

^{xxxvi} „K pojmu práva se patrně už nepojí stejně podstatný a komplementární pojem povinnosti, což vede k tomu, že jsou stvrzována práva jednotlivce, aniž by byl brán zřetel na to, že každá lidská bytost se váže k určitému sociálnímu kontextu, ve kterém se její práva a povinnosti spojují s právy a povinnostmi těch ostatních pro dobro samotné společnosti“ (Papež František 2014f).

^{xxxvii} „Z mnoha stran je patrný všeobecný dojem únavy a stárnutí babyčky Evropy, která už nemá plodnost a vitalitu. Zdá se, že přitažlivost velkých ideálů, které Evropu inspirovaly, ustoupila před byrokratickým technicismem jejích institucí“ (Papež František 2014f).

^{xxxviii} „Nelze tolerovat, že se ze Středozevního moře stává velký hřbitov! Na bářkách, které denně přistávají u evropských břehů, jsou muži a ženy, kteří potřebují přijetí a pomoc. Absence vzájemné pomoci uvnitř Evropské unie hrozí, že budou iniciována jednostranná řešení tohoto problému a bude favorizována otrocká práce a ustavičné sociální napětí [...] pokud bude [EU] umět přijmout korektní, odvážnou a konkrétní politiku, která pomůže zemím jejich původu v sociálně-politickém rozvoji a k překonání interních konfliktů, jež jsou hlavní příčinou tohoto fenoménu, a nikoli politiku zájmů, jimiž jsou tyto konflikty zvětšovány a živeny. Je nezbytné vypořádat se s příčinami a nejenom s účinky“ (Papež František 2014f).

^{xxxix} „Hrozí nám riziko, že budeme žít v království ideje, pouhého slova, obrazu, sofismatu... a nakonec zaměníme skutečnou demokracii za nový politický nominalismus. Udržovat při životě demokracii v Evropě si žádá vyhýbat se spouště „globalizačních manýrů“ ředících realitu: andělskému purismu, totalitarismům relativity, antidějinným fundamentalismům, moralismům zbaveným dobra, intelektualismům postrádajícím rozvahu“ (Papež František 2014f).

^{xl} „Ukazují to ideály, které Unii od začátku formovaly, totiž mír, subsidiarita a vzájemná reciprocita, humanismus zaměřený na respektování důstojnosti člověka“ (Papež František 2014f).

^{xli} „Nemůžeme se smířit s myšlenkou na Blízký východ bez křesťanů, kteří tam už po dva tisíce let vyznávají Kristovo jméno“ (Katolický týdeník 2014: 3).

^{xiii} „Předkládám Vám slzy, bolest a křik křesťanů a jiných menšin v Iráku. S těžkým srdcem a úzkostí jsem sledoval dramatické události na severu Iráku, kde křesťané a další náboženské menšiny byly nuceny odejít ze svých domovů a přihlížet devastaci budov svého náboženského kultu a náboženských památek. [...] Násilné činy, které se šíří na severu Iráku, nemohou neprobudit svědomí všech mužů a žen dobré vůle ke konkrétním skutkům solidarity na ochranu těch, kteří byli postiženi anebo jim bylo vyhrožováno násilím“ (Papež František 2014g).